

УКРАЇНСЬКО-РУСЬКИЙ УНІВЕРЗИТЕТ

ПАМ'ЯТКОВА КНИЖКА

першого віча студентів Українців-Русинів всіх висших
шкіл Австрії

в справі оснований українсько-руського університету.

Зібрав і видав

Михайло Крушельницький.

повняючи обов'язок вложений на тіснійший комітет зібраними на вічу Товаришами пускаємо в світ отсю «Памяткову книжку» першого віча українсько-руської молодіжи в справі основаня українсько-руського університету у Львові. Книжка ся має бути памяркою для учасників сього віча а також інформацією для загалу Українців-Русинів про се віче. Ми сподіємо ся, що книжка ся знайдець ся у кожного освіченого Українця-Русина, а гадки проголошені поодинокими бесідниками на вічу приймуть ся у нашої суспільности з щирою симпатією і запалом і прийдець ся нам не довго чекати на всенародне св'ято отвореня українсько-руського університету у Львові

Редакция.

Український університет, стара мрія Острожського і Петра Могили, се ніби нута-відгомін давньої пісні, що звеніла колись на Україні тай замовкла під гуком гармат з під Берестечка і Полтави – говорив оден з делегатів бесідників на вічу українсько-руської молодіжи – стає нині знов на порядку деннім.

Замерклі часи, замерклі мрії виступають знов з новою силою на перший плян. І се не назадництво, се не хід в зад!

Українсько-руський нарід, се старий культурний нарід; він ніколи не стояв своєю культурою низше культурних народів заходу. Часи до XIV-ого віку, котрі дали і «Руську Правду» і «Слово о полку» та «Волинську літопись» не меншим сего доказом, як оживлений умовий рух в XVI і XVII віках. А коли неприявні внішні обставини спиняли і дусили його змаганя на одно-два столітя, то з елементарною силою знимав ся потім рух по всіх просторах України-Руси і ціла суспільність робила конвульсійні напруженя і великими кроками гнала в перід, щоби дігнати иньші народи в їх культурному поході.

І коли котрий период з історії України-Руси дає нам право витягати такі конклюдії, то з певністю друга половина XIX-ого віку дає до того право найбільше.

Одно лиш століте від часу відроджена українсько-руської літератури, а в тому столітю від початку 60-их років

драконські укази проти нашого слова на російській Україні, «конституційне» душене мови української на закарпатській Русі. Зі всіх просторів України-Русі, як вона довга та широка, лиш в одній-одинокій Галичині, в маленькому скравку наших земель, немовби на полянці положеній під зеленим Бескидом мають Українці-Русини спромогу стати до борби за свої права, можуть поборювати сі порешкоди, які під ноги їх розвоеви кладуть неприязні сусіди.

І Галичина поняла сю свою місію і з запалом кинула ся до праці.

Пів століття розвою української нації в Галичині, та скільки зроблено за сього пів століття! Десятки товариств, просьвіта і організоване простого народу до борби за його права, з'організоване научної роботи, за котре перед другими народами встидати ся не потребуємо, а вкінці і література остатніх літ, що заблистіла першорядними таланами, дорівнала артизмом західно-європейським літературам, тож і не диво що чужинці стали плоди єї з цікавістю переводити на свої мови.

І ціла суспільність без ріжниць кляс і станів стала тут до роботи, кождий старав ся вложити якусь лепту зі своєї праці, бо вважав сю працю за сьвятий обовязок. Ся праця цілої суспільности в сумі своїх змагань звязала інтереси нашої суспільности з інтересами високо культурних націй, оживила нашу країну європейськими ідеалами, дала нам спромогу жити житєм культурних народів.

На наші здобутки з послідних літ здивовані глядять другі народи. Та хоть і як много булоби зроблено, хоть і які булиб здобутки тої праці, то всеж они за малі, аби заспокоїти та вдоволити потреби усеї українсько-руської нації. Та що головнійше в праці сій нема тяглости, нема одноцільности, нема системи.

Пригадаємо лиш історію останнього десятиліття, як многим она цікава! Перші роки сього десятиліття – се оживлений політичний рух. Житєм політичним заклекотіло по цілій Галичині, спорено за напрями, організовано партії, писано політичні брошури, політичних тенденцій шукано в зовсім неполітичних творах. Занедбано иньші галузи – літературу та науку. Та лиш кілька років минуло, а енергія цілої суспільности звернула ся в зовсім иньший бік, в зовсім иньшу сторону. Нема нині сього живого політичного руху, політика немовби завмерла а суспіль-

лість стала інтересувати ся літературою та працями Товариства ім. Шевченка, політики і агітатори засіли до писання научних студий, зійшли ся в праці над обною красної літератури. Як перше облогом лежала наука, так тепер цілковитий застій в політиці. Та як наука не стояла і не чекала аж прийде нам охота нею зайняти ся, а йшла невпинно вперед і без нашої помочи, так не ждуть і політичні події, жите політичне не завмерло, події розвивають ся, і ніхто не питає о наш голос, бо ми його не підносимо а самовільно зрікаємо ся. Анальогічних подій знаншлиб ми безліч в нашій історії.

Щож за причини сих так сумних і некорисних для усього народу прояв? Здає ся, що одна-одинокка причина сих всіх прояв се, що ми ніколи в жадному періоді нашої історії не вижили ся цілою повнотою всіх культурних інституцій.

Українсько-руський нарід не збудував своєї держави, котра далаб організацію народним силам, а розділений між чужі народи, працює над двигненем їх на висші степені культури, дає Литві своє письменство, у Москві ширить просьвіту, засідає в мадярських королівських радах і точить кров свою заступаючи перед татарами польську державу. А наслідком сього було, що природний розвій нації був спинений, похід вперед здержаний, культурні потреби не заспокоювані.

Часи середновічні з їх міськими організаціями, з борбою між містами а шляхтою, де вони у нас? У нас міста залиті чужими народами не були осередками народнього житя, не стояли на переді народніх рухів, не проводили в здобуваню свободи.

Сї часи дали нам лиш ряд мужицьких бунтів, ряд повстань в роді німецьких хлопських війн та французьких жакерий. Повстаня сї опановані і використовувані козацькою старшиною для чужих масам, хотьби і шляхотних цілий, подібні тенденціями до двоголового римського бога, конали через се, що в їх грудях було дві душі.

І народ простий не здобув собі свобод, не увільнив ся з кріпацтва а старшина козацька не здійснила своїх національних ідеалів. Товпи козаків Хмельницького повернено в панщизняних рабів, а мрії Вигоського про автономію України та два універзитети зістали мріями.

Сьвітляні часи у других народів, часи фундованя князями шкіл та академий, де вони у нас? Не фундував нам шкіл жаден володар, ніхто не закладав академий,

Так школи як і Могілянська академія повстали з приватних фондів і приватної ініціативи.

Та обставина, що суспільність приватною ініціативою в найсвітліїші часи своєї історії удержувала велике число шкіл, дбала про академію, є найліпшим доказом, як пекучою була потреба сих шкіл.

І нема важнішого моменту в історії України, деб не говорено, деб не жадано висших шкіл, нема світлішого діяча, щоби не мріяв про висші школи, щоби не дорожив ними. Могила фундує Київську Академію, Виговський жадає основаня двох університетів, Мазепа наділяє добрами Київську Академію, з думками про український університет в Батурині носив ся Розумовський.

Теперішня хвиля знов одна з тих хвиль, коли українсько-руський нарід з напруженем всіх сил спішить вперед, аби дігнати другі народи, народи що серед кращих історичних обставин підойшли великий шмат дороги на перід в культурнім розвою. І в хвилі сій він знов трафляє на сі самі перешкоди, які мусів поборювати в давніших часах, він знов мусить приватною своєю ініціативою основувати школи та педагогічні інститути, сі перші і найконечніші услівя для дальшого поступу.

А тимчасом на жертвениках пануючих над українсько-руським народом держав палять ся жертви сього народу, складає ся мілїйони його гроша. І щож природнійшого як се, що нарід сей підносить голос з жаданем заспокоєня його найелементарнійших потреб, з жаданем основаня хоть найконечнійше потрібних і необхідних для його дальшого розвою інституцій. І ось в сій хвили виступає знов з повною силою стара мрія українських гетьманів, не яко мрія а як конкретне домаганє, не серед політиків і верховодів а серед самої університетської молодїжи.

Хто сю гадку підніс перший, годї за сим слїдити: вона виринула між молодїжою і від разу опанувала цілу істоту всеї університетської молодїжи у Львові. Двох судів в сій справі не було. Від хвилі, в котрій вислано першу відозву до товаришів, студентів других висших шкіл Австрії, до дня віча минуло мало що більше як дві неділі. За весь той час вся львівська молодїж жила нервами. Вся вона була перенята вагою справи; скликанє віча стало для неї необходимою конечністю. Завязаний комітет, в склад котрого входили товариші: Галущинський Михайло, Бурачинський Евген, Гарматій Гриць,

Гуменюк Семен, Дроздовський Юліян, Косевнч Евген, Антін та Михайло Крушельницькі і Цегельський Льонгін – вислав відозву до товаришів на інших університетах і з нетерпливістю ждав відповіді.

Чи товариші з других висших шкіл відчули вже так сю потребу, як львівська молодіж її відчула, чи прихильно віднесуться до сього проєкту – ось на що ждав кождий нетерпливо відповіді. Всі студентські групи прийняли з одушевленем відозву комітету значить, вся молодіж відчула однаково сю потребу, що стала для неї пекучою.

Чи стала такою і для суспільности?

Дня 3-ого липня появила ся в часописах відозва, підписана тт. Михайлом Галуцинським і Михайлом Крушельницьким. Як буде принята ся відозва публікою, се мало бути для молодіжи мірою, о скільки наша суспільність в силі оцінити далекосяглість піднесеної справи, о скільки отже ся справа стала потребою цілої нації. І прихильне приняте сього відклику молодіжи було для неї запорукою, що піднесена справа се справа актуальна, се справа і для всеї суспільности пекуча.

Віче мало відбути ся в салі «Народного Дому», та для поліційних перешкод відбуло ся в великій салі готелю Belle-Vue дня 13-ого липня н. ст. 1899 о годині 3 ½ з полудня.

*

*

*

Вже на чверть години перед означеним часом була простора саля заповнена вічевиками, що прибули зі всіх сторін Австрії, щоб взяти участь в так важному ділі. Мов на гомін вічевого дзвона злетіло ся молоде козацтво, аби раду радити. На лиці всіх малювали ся радість і вдоволенє, бо кождий був пересвідчений, що справа, про яку буде говорити ся – сьвята, кождий уважав себе борцем за правду, борцем за справу дорогу цілому народови. Число вічевиків сягало до 450. Між зібраними були присутні також деякі професори-Русини львівського університету. Репортери галицької праси засіли при двох для них призначених столах.

О 3 ¼-тій годині отворив віче тов. Гриць Гарматій, студ. мед. слідууючою промовою:

Сьвітлі Збори !

Потребу українсько-руського університету у Львові відчувала по части вже давнійше руська інтелігенція, домагаючись креованя поодиноких руських катедр, відчувала се і академічна молодіж, домагаючись так само на зборах з 1880 і 1884 р. креованя кількох катедр і руського урядованя універзитетських властей з руськими академіками, відчувала се і наша репрезентация забираючи голос в тій справі в найвисших законодатних тілах, відчувала також і найвисша дотеперішня наша інституція, Товариство ім. Шевченка, висилаючи минулого року меморіял до ц. к. міністерства осьвіти з прошенем заснувати кільканацять катедр на всіх виділах львівського університету. Однак всі ті заходи дотепер віднесли дуже малий сукцес. Правительство уважало за найвідповіднійше всі дотеперішні домаганя збувати мовчанем. Таке поведене правительства супроти найсправедливіших жадань українсько-руського народу уважати хиба треба за обиджаюче нехтоване культурних його потреб. Може бути, що й наші збори не будуть мати реальніших успіхів, що й наш голос промине безслідно в міністеріяльних канцеляриях, але за те не промине безслідно між українсько-руською суспільністю, як то вносити можемо з великого числа привітів, які наспіли на наші збори з провінції. Не так в надії сповнення правительством наших жадань, як радше в вірі викликаня живійшої акції в тій справі між українсько-руською суспільністю, скликали ми нинішні збори. Ми уважаємо нинішні збори сильним початком енергічнійшого ургенсу до правительства, першим голосним зазивом до всеї українсько-руської суспільности, під котрої сьвідомим, сильним та рішучим напором мусить вкінци правительство дати українсько-руському народови в Галичині те, що йому належить ся не лише по думці артикулу XIX-ого основних законів державних, але по всяким божим та людським правам. Тому результатом нинішних зборів, буде не лише вислати меморіял до Високого ц. к. Правительства з жаданем креовати повний універзитет з викладовою українсько-руською мовою, але також звернути наш зазив до цілої українсько-руської суспільности, аби иайгорячіше поперла сю справу. Отсим відкриваю сі нинішні збори українсько-руської молодіжи всіх висших шкіл Долитавшини і пред-

кладфю на голову товариша Евгена Косевича, студента прав зі Львова, а до президії Товаришів: Романа Сембратовича з Відня, Осипа Бурачинського з Чернівцець, Гриця Бобяка з Кракова, Юліяна Мудрака з Лубна, Володимира Дутку з Пшибраму і Франца Осипа Тузяка, техніка зі Львова.

Збори прийняли лісту президії через аклямацію, а товариш Косевич занявши місце голови, покликав на секретарів віча тт. Івана Брика, студента фільзофії і Осипа Шухевича, студента прав зі Львова та уділив голосу головному рефентови Михайлови Галущинському, студентови фільзофії, теперішньому голові товариства «Академічна Громада».

Тов. Галущинський з вервою і молодечим запалом виголосив слідуючий реферат:

Сьвітлі Збори!

Вже давно понад Европою прогомніла борня за національні права, вже давно в Европі пошановано поодинокі національності і віддано їм те, що їм належить ся. Виїмково лише можемо на заході Европи знайти варварське і безпощадне нищене національних прав. Там взяло тепер гору питанє социяльне та економічне і за них веде ся борня. Класова рівноправність, пошанованє прав кожної одиниці, ось се кличі, ось се ціль, до якої стремлять чим раз висше культурно поступаючі народи. У нас цілком інакше. У нас в Австрії на кождому кроці сильнійша нация давить і дусить слабшу, нехтує єї права, хоче знищити єї, зденационалізувати, ставить сильну свою лабу на слабкий еше організм. У нас Німці хочуть запанувати над Чехами та над Словінцями, Мадяри старають ся винародовити Русинів, Румунів та Словаків, а в Галичині Поляки, себто верховодяча верства і шляхта, нехтують сильний числом, але слабкий впливом українсько-руський нарід. І для того ми ще в ХІХ-тому століттю боремо ся за національні права, а з другого боку мусимо стояти за питанєм социяльним та економічним; і в сей спосіб роздвоюють ся наші сили.

Ми у східній Галичині не маємо відповідного числа шкіл середних, народні школи в цілковитому занепаді, ми не маємо ані одної висшої школи і для того не можемо роз-

вивати ся на нашій рідній мові, ми не можемо скорим кроком поспішати за другими культурними народами. Ми мусимо ще кланяти ся і просити сильних міра сього, щоб нам віддали те, що є наше: бо ми не є панами на нашій рідній землі. Сумний се факт, але ще сумнійше мусить представляти ся і сеся суспільна верства, що загарбавши собі не свої права, потім кидає як кусник хліба жебракови час від часу дрібну концесию і опісля голосить перед сьвітом, – яка то згода є між Поляками і Українцями-Русинами. Се гидка перфідия!

Наше віче, яке українсько-руська академічна молодіж тепер устроїла, має запротестувати проти тих надужить, має далі домагати ся від правительства основаня українсько-руського університету, яко тої найвисшої наукової інституції, через яку лишень ми осьвічуючи себе зможемо культурно йти вперед. А цікаве воно, для чого правительство не почуло ся до тої повинности, таку інституцію для нас сотворити, для чого воно на стілько нехтувало Українців-Русинів, та їх потреби і права? Якими причинами може оборонити ся правительство, що в той спосіб поступало з українсько-руським народом?!

Коли ми приглянемо ся, о скілько иньшим нациям в Австрії позволено розвивати ся на їх рідній мові, то увидимо, що тут нема одномірности, нема рівнього права для всіх. А найяркїшим доказом сеї нерівности є Галичина, де побіч себе мешкають Поляки та Українці-Русини. По найновїшим статистичним обчнеленям*), хоч зовсім нам неприхильним**), (як се виказав Др. Іван Франко) виходить, що Українців-Русинів в цілій Австрії є 3.105.221, а Поляків, вчислені тут Жиди як також і ті, що уживають взагалі польської «товариської» мови – в цілій Австрії є 3.509.183. А все таки яким правом приходиться ся нам бути в той спосіб упослідженими, яким правом тим більше, мусимо ми учити ся на чужій для нас мові – на мові, якої ми не потребуємо ні в практичнім житю, ні для теоретичного образованя. Чи маємо се робити для красних очий верховодячих у нас сфер? А тим більше се нас болить, тим більше виходить воно для нас кривдяче, з тим більшою силою ми мусимо домагати ся свого, бо воно нам належить ся, тим більше, що на кождому кроці бачимо лише несправедливість і бруталність.

*) Rocznik statystyki Galicyi. Rok V. 1804–1897. Lwów 1898.

**) Літ. наук. Вістник стр. 135.

Візьму я тут під увагу шкільництво. Пригляньмо ся попередю народним школам а будемо мати один наглядний доказ ярких кривд.

В цілій Галичині в р. 1895/6 маємо всіх народних шкіл разом чинних і нечинних 4.138 : польських 1.976, руських 2.125, (не рахую тут німецьких); з того всіх чинних 3.659: польських 1.813, руських 1.812, виходить нечинних польських було 163, руських 313; а вже в р. 1896/7 всіх народних шкіл чинних і нечинних було 4.161: польських 2.010. руських 2.115; з того всіх чинних 3.656 : польських 1.860, руських 1.763, значить нечинних польських 150, а руських 352.

З того виходить, що в одному році можуть стати ся нечувані річи, яких як би хто не бачив в урядових справозданнях, не міг би дати їм віри, – бо годі собі представити, аби щось подібного могло взагалі діяти ся.

В протязі одного року, сеж з р. 1895/6 на р. 1896/7 прибiльшено всіх шкіл разом 23. Однакo-ж, коли число польських шкіл постійно росте, бо з одного року на другий приросло 34, то руських шкіл число зменшило ся о 10. Але з другого боку, коли число нечинних польських шкіл зменшило ся о 13, то число руських шкіл нечинних прибiльшило ся о 39. Значить, як з одного боку меншає загальне число руських шкіл, так знову росте число нечинних руських шкіл. З того можна заключати, що за кільканайцять літ можемо при такому скорому поступі дочекати ся, що будемо мати вже тільки дві сотки руських народних шкіл, але й то тільки на папері, бо вони будуть нечинні.

Що до середніх шкіл, то справа сеся рівнож сумно представляє ся. Ми маємо нараз аж чотири гімназії з українсько-руською викладовою мовою, а не маємо ані одної реальної школи. Всі иньші гімназії, як і реальні школи є польські, українсько-руська мова є там зглядно-обовязковою, а на найновiйшому рознорядженю ц. к. Ради шкільної краєвої руську мову усунено на останній плян. І такий то стан шкільництва у східній Галичині, де ми повинні мати в кожному більшому місті одну гімназію з українсько-руською викладовою мовою. Для того правительство повинно як найскорше постарати ся заложити гімназії з українсько-руською викладовою мовою в таких містах, як: Чортків, Станіславів, Самбір, Дрогобич, Сянік, Бережани, Броди, Сокаль, Стрий, Заліщики, Бучач, а на Буковині:

в Кіцмани та Вижниці. Сього вимагають права, які кожній нації забезпечує закон. Вимагає сього також постійний зріст числа учеників-Русинів по гімназіях. Бо коли в році 1880/7 було учеників-Русинів по гімназіях всіх разом 1.896, то вже в р. 1896/7 се число vzросло о більше як 400, бо було їх 2.370. І се число постійно росте, бо тепер при отвореню нової гімназії в Тернополи число се переходить 3.000. І що за причина тим ученикам Українцям-Русисинам накидувати чужу мову до університетської науки, коли на їх рідній мові можна і викладати і учити і учити ся.

Українсько-руському народови тим більше те все належить ся і належні права мусить ся йому віддати, бо він так само, як і иньші поносить тягарі для держави, бо дає рекрута, платить податки. А такі речі не дадуть ся погодити з справедливістю і чогось подібного не можливо рівнодушно зносити! Таке упосліджене нашого народу не досить, що нас болить, але воно примушує націю ненавістю горіти до кривдників, воно дає принуку у всякий спосіб домагати ся своїх прав!

І податкові суми промовляють за нами: в році 1897 заплачено в Галичині безпосередного податку 11,480.000 зр. а посередного податку 55,700.904 зр. – з чого чистий дохід держави виносить 64,176.804 зр. Майже половину з безпосередних податків а добру половину із посередних платить руський нарід. Річно проте платять Русини в Галичині понад 30 мільонів зр. державних податків – а сума їх безнастанно росте.

І ми за такі тягарі, за нашу кров і працю мусимо домагати ся для нас всіх тих прав, якими тішить ся кожда иньша нація. Просити годі вже! Раз треба сильно виступити в обороні наших прав!

Приступаю до частини найважнійшої, до сеї точки, яка спонукала нас зібрати ся з як-найдальших окраїн держави. Се є справа українсько-руського університету. Ми маємо, – які вже вони є – народні школи, ми маємо мале число гімназій, але не маємо тої найвисшої інституції, яка є мірилом культурности кожного народу.

Правительство часами старало ся щось зробити в Галичині для Українців-Русинів, щоби їх бодай на хвилину заспокоїти. Однакож з другого боку старало ся бути в згоді з польськими верховодячими сферами і зі шляхтою, мимо того, що часом особливо в хвилях непевних, щоби Українців-Русинів мати по своїй стороні, робило їм

деякі уступки. І сим даєть ся вияснити лишень се дволичне поступованє правительства.

Вже в 1784-ому 21-ого жовтня заложено а 16-ого падолиста того року за цїсаря Йосифа II отворено львівський універзитет. А 9-го марця 1787, декретом ц. к. придворної канцелярії заложено у Львові руський ліцей для наук богословських та фільзофічних. Р. 1805 звинено цілком універзитет ві Львові, а на ного місце заложено ліцей.

Аж в р. 1817 7-ого серпня відновив цїсар Франц I універзитет у Львові. Тоді всі виклади відбували ся по німецьки. Але в памятному 1848 р. правительств в непевному часі почуло ся до повинности бодай в частині вдоволити кожду націю. І тоді на богословському виділі в р. 1848 отворено катедру пасторальної теології з українсько-руською викладовою мовою. В р. 1849 викладано на універзитеті догматику, а кромі сього катехитику та методику по руськи. А вже в р. 1858 догматику викладають в латинській мові. На фільзофічному виділі в р. 1849 установив уряд катедру руської мови і літератури. А знов в р. 1894/5 отворено катедру українсько-руської історії. На виділі правничому виклади в українсько-руській мові почали ся доперва в р. 1862. Тоді були виклади процесу цивільного та процесу і права карного. Як в р. 1873 устали виклади цивільного процесу, так вже до нині нема тої катедри. В р. 1870 почали ся виклади цивільного права.

І нині ось як представляють ся на львівському універзитеті катедри з українсько-руською викладовою мовою:

На богословському дві катедри: пасторальна та педагогія; на правничому рівнож дві катедри: цивільне право і карне право з карним процесом; на фільзофічному виділі число се нічим не відбігло від тамтих, бо є катедри українсько-руської мови і літератури, та українсько-руської історії і то з обмеженим обсягом. Катедра, яку займає тепер проф. М. Грушевський є властиво катедра всесвітньої історії з українсько-руською викладовою мовою. На жаль, до сього часу не позволено проф. М. Грушевському завести семинаря і не допущено його до іспитової комісії. Ось як представляє ся у нас запоручений законами утравізм, підчас коли ми користаючи з міністерияльних та цїсарських розпоряджень повинні мати иньший зовсім стан на львівському універзитеті.

В 70-тих роках вела ся на львівському універзитеті борня. Ходило о се, аби на універзитет війшли обі

краєві мови. Брали отже в цьому участь Українці-Русини і Поляки. Все те концентрувалося передівсім коло правничого віділу. І тут перший виїмок від німецької мови викладової зроблено в користь українсько-руської мови. Цісарським розпорядженням з дня 23 марця 1862 р. (рескрипт мініст. стану з 26-ого червня 1862 р. ч. 3542, рескр. Презид. Намістн. з 12-ого липня 1862 р. ч. 5661) отворено на правничому віділі для предметів теоретично-судового іспиту дві надзвичайні катедри з українсько-руською викладовою мовою. Тоді доперва почали Поляки професори подавати ся о дозвіл викладати по польськи, і перший проф. Зельонацкий в 1863 р. 15-ого цвітня дістав дозвіл від міністра узгляднити в своїх німецьких викладах римського права принагідно польську правничу термінольогію. І поволи один професор за другим діставали такий дозвіл. І вже в р. 1871 цісарським розпорядженням з 4 липня (рескр. мініст. віроісп. і осьв. з 11-ого липня 1871 р. ч. 523) постановлено, що «всякі ограниченя, що стояли дотепер на перешкодї польським та руським викладам на правничому та фільозофічному віділах львівського університету мають від тепер зовсім устати, а на катедри тих факультетів можуть бути покликані в будучности тільки особи, що будуть спосібні викладати на одній з краєвих мов». Се розпорядженє дало нам запоруку розвивати ся на нашій мові. Ми могли і можемо мати таке саме число катедр. як се мають Поляки.

Але вже в декреті номінаційному з д. 3-ого цвітня 1882, яким іменовано Дра Олександра Огоновського звичайним професором австрійського права цивільного з українсько-руською викладовою мовою, сказано так: «Після теперішнього уладження львівського університету всі професори є обовязані по правилу (*in der Regel*) викладати на польській мові, з виїмком таких случав, в котрих правительство, пильнуючи завсігди тяжачої на кождому кандидатї до катедри повинности виказати ся цілковитим знанєм одної з краєвих мов, або інакше постановить, або інакше постановило, як то власне має ся зі згаданими руськими катедрами». Се розпорядженє числить ся з дійсним тодішнім станом львівського університету, але воно зовсім не усуває розпорядження з р. 1871.

Тими то розпорядженнями запевнено нам утраквізм. Тимчасом його нема на нашому університеті.

Що до иньших приписів, то признано рескриптом

міністерства стану з 31-ого мая 1864 р. право складати всі державні іспити в українсько-руській мові. Сього годі виконати, бо нема відповідних катедр з українсько-руською викладовою мовою. Дальше розпорядженням з р. 1871 усунено всякі обмеження що-до викладових мов, а тим самим і що-до складання іспитів. Але годі! Таких катедр нема, є лишень з польською викладовою мовою.

Ригорози вільно здавати по руськи на основі цісарського розпорядження з 27-ого цвітня 1879 р., але з тим обмеженням, що се може діяти ся, о скілько професори покликані ординацією ригорозовою до іспитованя знають руську мову.

Рівно-ж габілітацію можна відбувати по руськи, але треба предложити німецьку розправу і виголосити руський виклад а до оцінки треба прибрати мужів знаючих руську мову.

Всі отже розпорядження, які лишень були, дають Українцям-Русинам запоруку і можливість розвивати свою мову на львівському університеті ві всіх предметах на кожному виділі. Тут одна трудність лежить. Неозначеного числа катедр нема: а ті, які приписані, заняті проф. Поляками, а Українцям-Русинам лишили би ся самі доцентури. А крім того нетерпимість деяких професорів Поляків так далеко посунена, що ніяк не до лиця мужам науки. Я не потребую про се багато говорити, а згадаю лишень те, що стало ся перед кількома літами з Дром Михайлом Зобковим.

Що до мови університетських властей, то річ так ся має: Рескрипт міністерства осьвіти з 11-ого липня 1871 р. ч. 523 каже, що академічні власти мусять приймати всі поданя до них, чи польські чи руські, і мають все зарядити, щоби на тих мовах відповідь видавано, в якій внесено поданє.

Рескрипт міністерства осьвіти з 25-ого жовтня 1872 р. ч. 13. 669 зазначає, що сьвідоцтва з державних іспитів мають виставляти ся в тій мові, в якій відбув ся іспит або цілий, або з більшости предметів.

Розпорядженє цісарське знов з 27-ого цвітня 1879 р., впроваджує польську мову урядову у внутрішній та зовнішній адміністрації на львівському університеті і то в тих розмірах, в яких введено польську мову як урядову в других властях (ціс. розпор. з 4-ого червня 1869). Се виходить вже зовсім в користь польської мови, а на доклад того власти академічні не уважають себе зовсім

обов'язаними виконати навіть те, що для українсько-руської мови лишається. На наші подання внесені по руськи чи до сенату, чи до відділів відповідає по польськи; нам не дають руських блянкетів і т. д.

І ось як представляє ся на львівському університеті утравізм:

- 1) Від часу ународовлення львівського університету (1871 р.) не założено ані одної нової руської катедри на правничому, на медичному та на богословському віділах: на філософичному віділі додано всего одну (істория).
- 2) Не було ані одної інавгурації в українсько-руській мові.
- 3) Українці-Русини не можуть дістати місця в жадному університетському заведеню.
- 4) Українсько-руська мова в урядованю усунена на послідний плян.

Так в цілій своїй наготі представляє ся у нас утравізм. З представленого видно дуже наглядно, що в тому вина правительства, бо воно старало ся вивязати зі своїх повинностей лише заявами, що є чистою теорією.

На основі тих всіх даних, на основі тих всіх фактів ми приходимо до слідуючих заключень, з яких випливає жадане українсько-руського університету.

Перше: Утравізм в такій формі, в якій він тепер представляє ся, нас вдовольнити не може. Такий утравізм є лишень дуренєм нас, Українців-Русинів. А до того утравізм на полі шкільництва є зовсім в нашій частині краю неможливим. Тут мешкають Українці-Русини, тому мусять вони мати свої школи народні зовсім чисті і чинні, вони мусять мати свої школи середні по всіх містах всхідної Галичини, вони мусять мати свій українсько-руський університет. А вже найбільше мусять нас дивувати се, що в такій інституції, якою в університет, де об'єктивність повинна дійти до свого ідеалу, що в тій інституції одержав утравізм форму народні, що з него зроблено карикатуру! Ми такого утравізму не хочемо, ми не хочемо жадного утравізму, ми, ще раз скажу, мусямо мати свій власний українсько-руський університет.

Друге: Дальшою причиною наших постулатів є засновуване гімназий з українсько-руською викладовою мовою, звідки що року виходить якесь число Українців-Русинів. Вони примушені учити ся на університеті по

польськи, якої то мови вони не мають в уживаню, не знають польської термінології. А навіть і для тих учеників, що вийшли з польських гімназій є трудною річю вчити ся на польській мові, бо вони сеї мови не уживають в більшій мірі, як лиш примушені обставинами вчити ся по польськи в школі. Такий стан зовсім не відповідає педагогічним вимогам.

Трете: Українсько-руські гімназії потребують відповідної кваліфікації учителів, уряди ві всхідній частині Галичини потребують урядників-Русинів. А тим часом вони виходять з польського університету, де всі майже предмети викладає ся по польськи. І з тої самої причини, що я вже попередю сказав, є се проти всякої льогіки висилати приміром з польського університету учителів до руських гімназій. І сеся причина доказує потребу заснованя українсько-руського університету.

Четверте: Так само важною причиною є число Українців-Русинів студентів на львівському університеті. Се число по датам зі справозданя за зимовий піврік 1898/9 виносило **553**. Се число зовсім поважне і таке, для якого засноване університету є доконечно потрібне. Се число постійно росте і за останній піврік зросло о **50**. А тепер ще скорше буде рости при новому отворюваню українсько-руських гімназій. Закид мовби висше подане число студентів Українців-Русинів було мале, зовсім нестійний. Я наведу примір з університету в Чернівцях, де, як отворено університет в р. 1875 всіх студентів було понад **200**, а в зимовому півроці 1898/9 було **377**, підчас коли число Українців-Русинів на львівському університеті близько о дві сотки перевищає число чернівецьких університетських студентів. А се лишень є ще одним доказом потреби українсько-руського університету.

Мова українсько-руського народу зовсім надає ся до подаваня всяких наук. Сьвідоцтвом сього є наша найвисша наукова інституція «Наукове Товариство ім. Шевченка». Дятого всякий закид з тої сторони є злобою, а рішенє сього питаня належить вже до обсягу азбуки. Над ним я застановляти ся не буду.

В Товаристві ім. Шевченка в той спосіб поступає научна робота, що під тим взглядом дорівнює Краківській Академії Наук так що-до скількості як і змісту видавництв. Прошу зважити при помочі яких-то малих фондів сеся робота діє ся. Але коли би наше Товариство мало

такі фонди як Краківська Академія, то хто знає, чи і не перевищило-би єї.

Можливий ще закид що-до браку відповідних сил. Я вкажу лиш на співробітників Товариства ім. Шевченка. До того ми можемо так само поступити, як се в 70-тих роках зробили Поляки, коли-то до обсадження катедр потребували професорів. Вони брали їх звідки могли, чого ми не потребуємо робити; вони брали з за границі професорів Поляків, ми попризивали-би всіх Українців-Русинів професорів в Австрії з иньших висших шкіл, ми мали-би наукові сили з російської України. Нам тільки дайте університет, а ми вже знайдемо людей, щоби ними катедри обсадити! До того не один вже дотепер Українець-Русин віддав би ся був університетській професурі, та чи се було можливе!?

Далі може ще деякі люди запитають: на що їм університету? Над таким питанєм звичайно переходить ся до порядку дневного. Але я буду старати ся на нього відповісти: Ми Українці-Русини така сама нація як і иньші!

Наша нація так само як і иньші потребує своєї сьвятині наук. На 9 міліонів душ Німці мають пять університетів, на 3 міліони мають Поляки два, а звиш 3 1/2 міліона Українців-Русинів ані одного. Ми рвемо ся до культури, до науки, до поступу, а нам запирають дорогу. В імя самого поступу українсько-руського народу ми мусимо вибороти університет, в імя поступу українсько-руського народу, ми жадаємо від правительства заснованя університету з нашою рідною викладовою мовою.

Коли ми отже такі важні причини подаємо, коли проти них ані один закид не може підняти ся, то правительство повинно вдоволити жаданям нашим, а тим самим сповнити жаданя цілого українсько-руського населеня в Австрії.

З другого однакож боку мусимо візвати цілу українсько-руську суспільність, щоби наші жаданя і наші домаганя піддержала. Тим-то і репрезентанти українсько-руської суспільности мають сесю важну справу чи то в соймі, чи в парламенті піднимати та про пекучу потребу українсько-руського університету у Львові говорити, так щоби тим способом взвичаїти наших опікунів, щоби вони привикли вже до того страшного злочину з нашого боку, до тої «анархії» зі сторони Українців-Русинів якою вважають наше жаданє.

А прецінь в наших жаданях нема нічого неправного. Те, що домагаємо ся свого університету, як і багато иньших фактів сьвідчить лишень, про наш справдішний культурний і духовий взріст – се сьвідчить, що ми почуваємо в собі силу, що ми чуємо за собою права, ми чуємо при собі цілий наш народ, що вже не раз дав нагоду пізнати, що він вміє постояти за важну справу і готов все витерпіти, а свого діпняти мусить! При тій силі народнього духа, при його живучости нам нічо не страшне! Навіть, як будемо мати когось проти себе, то все будемо почувати за собою цілі маси українсько-руського народу. А почувуючи се, ми будемо про те, що нас болить, безвпинно говорити; що нам належить ся, того жадати; що для українсько-руської нації, для єї самостійного культурного розвитку потрібне, будемо добивати ся.

Нас не вдоволить ніколи навіть виповнене частини наших постулятів, нам мусять віддати все те, що нам яко народови до повного розцьвіту потрібне. І для того справи університету також не залишимо; нехай ніхто не думає, що справа се ся раз піднесена, опісля упаде, нехай ніхто не думає, що се хвилевий огник. Ні, се огонь, але огонь не підпалом взнесеннй, се є огонь, який повстав з жевріючих єще ран українсько-руського народу!

Для того ми відзиваємо ся до цілого українсько-руського народу, щоби се ся загальну справу українсько-руського університету з як найбільшою енергією піддержав, а коли цілі маси українсько-руського народу, піднесуть свій голос і одноцільною лавою підопруть наші змаганя, тоді на певне рішаючі сфери не поважать ся не вдоволити наших постулятів. Для того я ставляю слідуючі резолюції, які нинішні збори зволять ухвалити :

I. Українсько-руські студенти всіх висших австрійських шкіл, зібрані на вічу у Львові дня 13-ого липня 1899 р. з огляду на тягарі, які українсько-руський нарід поносить для держави; з огляду на те, що артикул XIX законів основних запоручує кожній нації можливість повного культурного розвою на своїй рідній мові; з огляду на те, що законом застережений а в практиці не переведений утравкізм львівського університету рішучо не вистарчає для культурних потреб українсько-руського народу; з огляду на те, що число студентів Українців-Русинів є так велике, що отворене для них українсько-руського університету є безусловно і необходимо потрібне; – домагають ся від

Високого Правительства отвореня українсько-руського університету у Львові.

II. Українсько-руські студенти всіх висших австрійських шкіл, зібрані на вічу дня 13-го липня 1899 у Львові – з огляду на велику потребу українсько-руського університету у Львові, що запевнить українсько-руському народови повний культурний розвій, постановляють вислати до Високого Міністерства віроісповідань і осьвіти меморіял в справі отвореня українсько-руського університету у Львові.

III. Українсько-руські студенти всіх висших австрійських шкіл, зібрані на вічу дня 13-ого липня 1899 р. у Львові – з огляду на те, що університет тільки з рідною мовою викладовою запевнить українсько-руській науці, а за тим і українсько-руському народови повний розвій; з огляду на превелику вагу сеї справи, – звертають ся до усеї українсько-руської суспільности і до всіх її репрезентантів з зазивом, щоби їх жаданя як найенергічнійше підперли і на кожному кроці горячо піддержували.

*

*

*

Товариш референт скінчив – а грімкі оплески і оклики «славно!», що хвилинами притихаючи, здіймали ся все на ново – трівали кілька мінут. Коли затихло, голова віча отворив дискусію, заповідаючи, що записані до голосу бесідники промовляти-муть в порядку означенім старшиною основаня груп, які вони заступали. Тому, що найстарша група українсько-руської молодіжи, себто товариші богослови задля перепон зі сторони верховної своєї власти, не могли взяти участі в вічу, то голова віча уділив голосу тов. М. Галущинському, щоб сей відчитав слідуочу заяву, надіслану ними на віче :

Сьвітлі Збори!

Віче українсько-руської академічної молодіжи являєть ся як щось незвичайне, як щось нове, одначе предмет сього віча, значить, справа основаня українсько-руського університету зовсім не нова. Сьою справою займають ся вже від довшого часу осьвітні наші товариства, займають ся політики і мужі науки: сьою справою інтересуєть ся кожда осьвідомлена людина українсько-руського народу. Віче академічної молодіжи, сьої найбільше інтересованої частини нашої суспільности – се

сінтеза усіх старань і заходів, се сінтеза справедливих домагань нашого народу; се протест проти несправедливості, проти вкорочуваня і спинюваня інтелектуального розвитку українсько-руського народу.

Мова наша неуправильнена належно в людовому шкільництві, найновішими розпорядженнями упосліджена в середніх школах, а у львівському університеті обмежена до двох чи трьох кафедр. Українсько-руський народ, що двигает на своїх плечах величезні державні повинности, народ, якого наукова література і література взагалі прискореним темпом наближуєть ся до вершин иньших високо-культурних народів, мусить мати свою найвищу сьвятиню наук, де-б усі наші духові змаганя і досліди найшли своє завершенє. Тому то ми студенти теології, що стоїмо на основах українсько-руської національної ідеї підпираємо резолюції проголошені товаришем референтом, бо вважаємо їх вповні справедливими і доконечними до здійсненя. Ми вельми відчуваємо потребу основаня українсько-руського університету; нас дуже вражають сучасні аномалії у львівському університеті, де подоптано і знасилено заповіджене правительственними параграфами право утраквізму, де величезна більшість (понад 80%) руських студентів теології мусить слухати викладів у чужій мові, навіть з таких предметів як істория церкви і канонічне право. Отже ми студенти теології вповні годимо ся на резолюції нинішнього віча, бо вважаємо його не хвилевим неудачним фасерверком, але справою глибоко обдуманною і заповітом постійних домагань і ненастанньої боротьби за належні права нашого народу.

Наш девіз такий: або нехай пропаде демократично-поступовий українсько-руський народ, най пропаде молодіж, що бажає для себе і для своїх сьвітла правди і науки, а нехай настане власть темноти, ніч абсолютизму; нехай австрійське правительство, прийме на себе роль тиранства і нехай на глум величнім змаганям 19-того столітя, на глум етичним прінціпам і людському достоїнству закнеблює уста міліонам українсько-руського народу, нехай спинить природний його поступ, або нехай кождий народ має відповідні права для свого індивідуального розвитку!! Одначе ми віруючи, що живої осьвідомленої народньої сили ніхто не зможе спинити на шляху поступу, що сьвітло правди розломить усі завори угнетеня, улослідженя, маємо повну надію і запоруку, що на укра-

їнсько-руській землі, в українсько-руському городі Львові **в коротці мусить стати найвища святина наук: українсько-руський університет!!**

За студентів теології:

Юрій Кміт.

Володимир Ванчицький.

По відчитанню заяви від товаришів богословів, котру віче прийняло грімкими оплесками, уділив голова віча голосу тов. Володимирови Старосольському, студентови прав, теперішньому голові товариства «Січ», яко представителеви українсько-руської молодіжи висших віденських шкіл.

Тов. Старосольський промовив так:

Славні Товариші!

Український університет – стара мрія Острожського і Петра Могили, се ніби нута – відгомін давньої пісні, що звеніла колись на Україні тай замовкла під гуком гармат зпід Берестечка та Полтави і під гамором тих безчисленних і неназваних боротьбів, що сумом і недолюю покрили зелену Україну. Та, коли зпід попелу зруйнованої Січи встала наша національна ідея, встала разом з нею, як невідлучна єї частина, потреба освіти й науки: а нині, коли ми перейшли усї низчі ступені культурного розвитку, став ся свій університет синонімом, символом наших культурних потреб. Отсе конечний вислідок нашого дотеперішнього розвитку.

Товариші! Ми свідомі наших народних прав – і сього доказ зложили ми в довгій і тяжкій боротьбі за ті права; сього доказ зложили мужики наші, що кров свою проливали за ідею і ті що сипали могили своїм мученикам. Та ми в рівній мірі свідомі своїх обовязків, а одним з них – се обовязок не лишати ся по заду в культурному поході людскости, обовязок не лише не стояти низше загального культурного уровня, а по силам своїм докинути щось до суми культурних добутків людства! А сили до сього в нас чималі. Я згадаю тільки, що се Українці писали права Литовцям, Українці творили золотий вік польської словесности, наші учені несли світло там, звідки іде нині варварський гнет, наш земляк збудив національну самосвідомість у південних Славян, а навіть тепер ворожі нам Мадяри величають Українця родом своїм найбільшим генієм – поетом. Ті фа-

кти, се не наші гордощі але чужі. Товариші! Коли чужу рілю уміли наші люди орати, що добули би вони для культури, колиб на рідній почві були знайшли спосіб працювати! А конечними условинами до научної праці є для нас власний універзитет.

Товариші! Я не думаю еше мотивувати його потреби, бо-ж хиба нема ні в сій сали, ні на цілій Україні серця, щоб сеї потреби як найгорячійше не відчувало. Та я мушу піднести один болючий бік нашого житя, одну нашу хоробу, се плюгавство зради і ренегацтва, що замутило русло нашого житя. Брак власних шкіл, а в їх числі свого університету, се головне їх жерело. Я не думаю, щоб аж науки треба до борби з ренегацтвом, але я провірений глибоко, що там, де правдива наука і осьвіта, там вони самим фактом істнованя виключають зраду і ренегацтво. І тому ми Січовики і ціле студенство висших віденських шкіл, так глибоко відчуваємо потребу свого університету, – а ще й тому, що ми рідний універзитет уважаємо конечним кроком на дорозі, по якій ідучи ми мусимо дійти до ясного непорочно-чистого нашого ідеалу, за котрий кождий з нас готов душу й тіло віддати, а тим ідеалом є: «Україна irredenta». (Грімкі оплески – славно!)

Відтак забрав голос репрезентант другого по старшині Товариства «Союз» тов. Олекса Кобилянський студент прав в Чернівцях, голова того Товариства:

Поважані Товариші!

На орлиних крилах понесла ся но цілій Україні-Руси радісна вість, що ви товариші скликуєте віче – і ось мов на голос могучого вічевого дзвона, поспішила вся молодіж, що в серцях єї тліє зарево любови до вітчизни; прибула, щоб своїм числом показати, як оправданий – поставлений вами постулят. І ми українсько-руські академики з Чернівців уважали за свій сьвятий обовязок прибути на віче і підперти горячо порушену вами справу, що має посунути наш бідний, чужинцями придушений народ о ступінь наперед в здобуваню всесьвітнього знаня і культури, що має дати підставу до зрівнания нас з иньшими культурними народами.

А що надійшла ся хвиля, яка дає нам спроможність перед цілим сьвітом виказати одну з наших пекучих потреб

і домагати ся справедливого єї полагодження, завдячуємо се в першій мірі вам товариші із «Академічної Громади». Скликуючи сей зїзд ви перші давним, обновленим домаганям надали якусь реальну форму і длятого витаю вас товариші в імени «Союза», а заразом складаю вам сердечну подяку, що не забули ви і на нас починаючи се діло, котре прийде в недовгїм вже часї на порядок дневний і в нашій тіснійшій вітчині – на Буковині.

З'їзд сей має для нас Буковинцїв велике значінє ще і з того згляду, що стаємо тут Українці-Русини з обох боків Черемошу поруч муж при мужу до спільної боротьби і праці і від тепер, чей коли не постійно, то бодай частїйше ніж доси спільно ітимемо рука в руку, спільно помагати собі, бож і цїль наша – одна.

Сли коли була конечність думати над здвигненєм нашого народу зпід тяжкого ярма, що тяжить на ньому вже більш як літ пятьсот, то тепер певне прийшла вже пора працювати над здійсненєм наших замїрів, пора до реальної праці в користь поступу, бо в культурній роботї ми зістали далеко позаду иньших народів.

Товариші! Не без причини наші непрошені опікуни старають ся усїми силами утримати застій на поли нашого народнього, середнього і висшого шкільництва: вони знають сей правдивий аксіом: «знанє то сила, сила то знанє!» – аксіом грізний для них вже нинї. Ми товариші пригадаймо собі нинї сей оклик і стремім до того, щоб його правдивість показала ся живим прикладом і на українсько-руськїм народї, що нинї не маючи природного центру висшої науки, – *almam matrem*, – тулить ся з культурною роботою під крила приватного, незасїбного наукового товариства.

Що нам кажуть учити ся на чужій мові, хоч рівночасно роблять малі уступки в урядованю з партиями в українсько-руськїй мові – мові сїх сторїн, се аномалїя. Що триміліоновому народови накинено чужу мову в науковій його праці се аномалїя в кожній державі, а тим більше в державі конституційній. Однак сю аномалїю ми усунемо, товариші, ми поборемо усї перепони. Ви чули тут з уст псередбесїдника референта товариша М. Галущинського, який є постулат українсько-руського народу висказаний устами українсько-руської молодїжи, зібраної па нинїшньому вічу. Ви чули усї річеві виводи і аргументи промовляючі за слушністю постулату і дома-

гаючі ся здійснення того-ж. Тому я горячо підпираю резолюції референта і в імени «Союза» голосувати буду за ними, а всіх присутних також взиваю, щоб так голосували; від себе-ж скажу тільки, що наша борба хоч она мусить бути довга і завзята усьвятить ся побідою. До нас належить роз'яснене справи, та агітація за нею в найширших кругах, а коли єї вага, єї розуміне буде у цілої суспільности так у інтелігенції, як серед сірої маси, то від сього розуміня справи міліонами як від елементарної сили, упаде мур, упаде стіна, що заслонює нам сьвітло і дорогу до поступу, упаде сама з себе, як мури Єрихону перед голосом труб. Сею ерихонською трубою має бути для нас новітний оклик: Знане то сила, сила то знане! оклик, що наш геній, – Тарас Шевченко перед сорок роками його висказав в иньших троха словах :

Учіте ся, брати мої
Думайте, читайте.

Після прийнятого порядку уділив голова голосу товаришеви Грицеву Бобякови, студентови філзофії в Кракові делегатови українсько-руських студентів тамошнього університету:

Високоповажані Товариші!

З уваги на се, що попередні товариші бесідники всесторонно обговорили справу основаня українсько-руського університету, не умів би я вже нічого більше сказати, коли-б не хотів сього самого повторювати. Не можу однак не згадати про одну річ, яка може промовить в користь нашої справи, – се річ інтересу нашої держави. Точка сеся мабуть не була піднесена нинішними бесіідниками.

Здає ся мені, що наша держава повинна сповнити наші жаданя що-до університету та иньші з обсягу шкільництва, не лиш з огляду на справедливість, а тим самим на піддержане моральної поваги, але й з огляду на власне добро. Держава, що не бере участи в всесьвітних культурних змаганях, або вдоволяє ся лиш тим, що присвоює собі і перетравлює культурні здобутки других держав, а сама нічого не продукує, лишена власним силам, буде мусіла упасти та піти на корм иньшим державам,

Вже минули ті часи, коли сам меч та сильні мязи в руках рішали про судьбу народів. Ми бачимо, що й нині сама фізична сила не допоможе, а вже мабуть час недалекий, коли вона буде до сього цілковито непотрібна. Нарід сильнійший культурно, хоча-б й слабший фізично, возьме верх над народом о низшій культурі. Ясна річ, що кожда держава, коли хоче існувати, мусить стреміти до поступу та не датись випереджувати иньшим на тій дорозі.

Культурною державою назве ся держава тогди, коли поодинокі народи, що на ню складають ся, будуть такими. Як сказано попередю, буде така держава й сильною. Австрия подібна до якоїнебудь кристалинської скали, а єї народи – се поодинокі складові мінерали. Коли мінерали хоча-б лиш одного рода зачнуть розкладати ся, то тратить ся тим самим звязь між иньшими, навіть і більшими, в більшій скількості виступаючими та відпорнійшими на розклад мінералами. Скала яко така перестає існувати, розсіпані складові часті входять тепер в склад иньших скал. Тим то не вистарчить, щоби більшість народів нашої держави і то насильнійші були культурними, але всі члени держави, яко тіла, мусять бути сильні й здорові, аби цілість назвала ся могучою.

Проте, аби якийсь нарід міг бути дійсно культурним, коли він мусить учити ся на чужій мові, – нема й бесіди; – він ніколи не буде міг дорівняти тому народови, що розвиває науку і учить ся на власній мові, а коли дорівняє то робить се з великою шкодою для фізичного здоровля. Не час, ні місце тут ширше розводити ся над умотивованем сеї гадки; коротко однак мушу перебігти важнійші точки. З елементарної психольогії відомо всім, що чоловік найбільше учить ся в діточому віці. Дальша наука, що треває до смерти, полягає лиш на присвоюваню нових прибуваючих понять, додаваних пізнійшою наукою до давних набутих в діточому віці.

Присвоюванє се відбуваєть ся тим лекше і з тим більшою користю (скажім: наука тим лекше і скорше йде) чим сильнійші суть ті групи присвоюючі, чи аперципуючі, як їх зовуть психольоги і чим більше є їх упорядкованє. Коли школа не може або не уміє використати сих природних дарів, то наука не веде ся, або йде пиняво. Хоча-б дитина не внесла в школу жадних иньших груп аперципуючих, (а се неможливе), то вносить коли є

здорова, великий засіб звуків рідньої мови. Коли не має вже жадних иньших груп аперципуючих, то бодай ті поняття присвоює собі дитина, які вяжуть ся зі звуком єї матірної мови. Учити когось на чужій мові, зневолювати його до того, значить здоптати основні правила педагогії. Низша школа мусить бути з такою мовою, якою ученики бесідували в передшкільному віці. А що – тут ужию педагогічного терміну – дальша наука є доповнюванем попередньої, то в слід затим мусить бути середня та висша школа з тою самою мовою.

Коли кому не дають учити ся на рідній мові, то не дають йому можности присвоїти собі здобутків чужої культури; а про те, аби той нарід міг щось сотворити і виміняти се за чужі витвори, – бесіди бути не може. А треба зважити, що нині наука і без того є утруднена. Величезний поступ, який наука з кожною, скажу, дниною робить, вслід затим ідучий поділ праці та науки, страшенна конкуренция на кожному полі, суть причиною, що найменша полекша в здобуваню науки та способі єї розвитку дає перевагу дотичному народови чи державі, що виразно ще раз підношу. Тому то – жаданя наші що-до креованя всіх шкіл з українсько-руською викладовою мовою, головнo-ж університету, повинна держава сповнити у власному добре зрозумілому інтересі.

На кінець моєї бесіди заявляю в імени тих краківських товаришів українсько-руської крови, що не виперли ся своєї народности, що всі солідаризуємо ся з піднесеними на сьому вічі гадками і складаємо як найсердечнійшу подяку товаришам комітетовим, що заняли ся урядженем сього віча. – Я скінчив.

Четвертий з ряду бесідників забрав слово товариш Юліян Мудрак, студент гірничої академії в Лубні, голова Товариства «Чорногора»:

Поважані і Дорогі Товариші!

До слів моїх прередбесідників не маю що більше додати, як лиш се, що гірнича молодіж вповні солідаризуєсь з постулатами молодіжи університетської в справі заложеня українсько-руського університету. Для нас не лиш яко для Українців-Русинів, але й яко техніків справа сеся

важнійша, ніж се на око видавало би ся; потреба університету нам рівно-ж даєсь відчувати..

Університет, плекаючи всякі науки, між тим і математичні та природничі, дає тим самим підставу для розвою техніки, котрої гірництво і гутництво творить одну з найважніших галузей.

Українсько-руський університет дасть отже товчок до розвою нашої техніки, а тим самим причинить ся і до піднесеня материяльного стану нашого бідного народу.

З основанем університету, та розвоєм нашої науки і гірники, змушені ще довгі і довгі літа учити ся за границю і в цілком чужій собі бесіді будуть могли також пособити українсько-руській науці. Між тим, як наші Товариші иньших народностей, учачись на чужій бесіді, все такой можуть приватно працювати на своїй рідній мові, та покінчивши студії віддають науці важні услуги, для нас, руських гірників, се річ, хотьби для браку українсько-руських книжок фахових і наукових, та фахової номенклятури майже неможлива. До сего можемо дійти лиш з заложенем університету з викладовою українсько-руською мовою, що нам після всяких людських та божих прав належить ся.

Наконець позволю собі в імени тіснійшого кружка моїх товаришів зложити товаришам Громадянам сердечну подяку за се, що не щадили часу ні праці та заходу, аби віче устроїти як найвеличавійше.

Відтак уділив голова віча голосу товаришпеви Володимирови Дутці, студентови гірничої академії в Пшибрамі, голові Товариства «Ватра»:

Товариші!

Невелике число гірничих академиків в Пшибрамі діставши зазив на віче Русинів-академиків всіх австрійських шкіл для жаданя заложеня українсько-руського університету у Львові вислало свого делегата в моїй особі з припорученем забрати голос в тій справі і прилучитись до гадок і ухвал на нинішньому вічу. То-ж сповняючи се припоручене не думаю ставити якихось утопійних жадань, не жадаю руської гірничої академії в Бориславі або чогось подібного, але поділяю гадку всіх здорово-мислячих Українців-Русинів, головно-ж відчу-

ваючи рівно, як мої товариші потребу українсько-руського університету, прилучуюся в імени власнім і моїх неприсутніх товаришів до резолюцій поставлених референтом і так вичерпуючо умотивованих всіми моїми передбесідниками та кличу нам всім на сю дорогу щирогірниче: «Щасть Боже!»

Слідуючий бесідник Товариш Павло Дурбак, студент політехніки у Львові, преставитель товариства «Основа» промовив ось якими словами:

Товариші!

У тій так важній для університетської молодіжи, як і для цілого українсько-руського народу хвилі, ми українсько-руська політехнічна молодіж, як частина академічної молодіжи мусимо – ми обовязані – забрати в сій справі також голос.

Не буду я тут розводити ся про потребу і вагу українсько-руського університету для нас, для нашої науки, культури та осьвіти, бо се кождому з нас звісне і висказане було моїми передбесідниками. Я вкажу лише на наше історичне право, на те, що наші домаганя не є щось нечуване, що ми не домагаємо ся чогось нового, ми жадаємо лише привернення того, що нам раз уже було дане, що ми посідали.

Те, що вчинив для нас Українців-Русинів цісар Йосиф II, ми пригноблені віковою паньцизняною неволюю не були в силі удержати як слід і мусіли уступити на річ сильніщих.

Обставини однак тепер сильно змінили ся: наша наукова література розвинула ся, ми можемо похвалити ся тепер людьми, що придбали собі своїми працями чималу наукову славу. Одні з тих небіщики, а живучі – розкинені по ріжних університетах, орють чужу, не свою питому ниву, та засівають чужі не свої серця зерном науки. Сумно стає, згадавши се; а ще сумніше, коли поглянемо на себе. Ми більше як півтисячна молодіж, блукаємо мов ті комірники по чужих хатах, ми мусимо тиняти ся по чужих університетах, в чужій, не своїй мові слухати викладів.

Тож не диво, що нинішнє віче згромадило тільки учасників. Се не демонстрация викликана агітацією одиниць, що пригнала нас на віче; се пекуча потреба та

свідомість, що такий стан речі далі існувати не може і не має.

Стяг піднесений раз з девізом, «а для Українців-Русинів українсько-руський університет!» ми високо держатимемо перед собою і незвинемо його скорше, аж дібемо до свого. Ми не пропустимо жадної нагоди, жадної спосібної хвилі, аби не піднести грімкого голосу про конечність українсько-руського університету. З підмогою цілої нашої українсько-руської суспільности, ми мусимо дійти до мети і дійдемо.

Ще раз кажу, ми політехнічна молодіж не маємо слів радости, слів признання для наших університетських товаришів за солідне піднесене стягу : «для Українців-Русинів українсько-руський університет!» Ми кличемо: Щастя Боже новому ділу! Дай Боже, щоб ми рівно-ж на так численному вічу в короткому часі могли сказати: нам треба українсько-руської техніки!

На закінчене дискусії забрав слово представитель Товариства «Академічна Громада» у Львові тов. Роман Стефанович, студ. прав:

Дорогі Товариші!

Припала міні честь промовити іменем львівської «Академічної Громади» на вічу, що скликане в справі преважній для всеї України-Руси, в справі основаня русько-українського університету у Львові.

Неприятним обставинам, ворожим, заборчим змаганям наших славянських сусідів має завдячити 30-ти мільонової українсько-руський народ, що немов наглум правді і справедливости не має при самім кінці ХІХ столітя ні одного-одніського свого університету, ні одної сьвятині своєї питомої науки.

З одного боку деспотична Москва давить з залізною консеквенцією усякий прояв нашого духового житя на Україні і старає ся брутальною силою спинити розвій українсько-руської літератури і науки; – з другого боку в конституційній Австрії, мимо голошених ліберальних ідей, мимо признаної рівноправности всіх націй, мимо законного запорученя кожній з них повного культурного розвою в своїй рідній мові, ми зверх три мільони Українців-Русинів в Австрії, як на кождім иньшій полі, так і на полі просьвіти і шкільництва справді по ма-

чошиному трактовані та крайно упосліджені. Народні школи польонізовані та в великій часті нечинні, середні, крім трех, усі польські. – Що до висших шкіл, то ми Русини, мимо достаточного числа студентів, мимо поважних наукових руських сил, що приневолені тинятись по чужих університетах, мусимо вдоволятись тими кількома руськими катедрами на львівськiм університеті.

Наші любі слявянські сусіди люблять частенько говорити про згоду з братьми-Русинами, про їх рівноправність на кожному полі, про уступства для них на полі шкільництва, вказують і на руські катедри...

Та ми добре видимо, як виглядає на ділі та наша рівноправність; ми бачимо добре, як представляє ся запоручений нам утравізм майже чисто-польського львівського університету, де мов на наругу терпить ся в комірнім кілька руських катедр; яко студенти того університету відчуваємо добре усі благодати превеликої печаливости наших опікунів, – от хотьби осьмилітне необсаджуване катедри приватного австрійського права з руською мовою викладовою, опорожненої по смерти незабутнього професора Дра Олександра Огоновського; ми-ж ті, що мусимо при всякій нагоді глядіти з обуренем на соромне упосліджуванє руського язика на львівськiм університеті: словом, ми львівські студенти може найліпше відчуваємо потребу русько-українського університету у Львові.

Та теперішній стан, що соромно упокоряє наше національне достоїнство, не сьміє довше тревати! Ми твердо віримо, що зможемо ще вибороти собі те, що нам належить ся.

І в імя тої ідеї, в імя боротьби за наше найсправедливіше право, зібрались сегодня ми. Українці-Русини, академики з близька і з далека на віче, щоб забрати рішучий, а певно що і компетентний голос в справі основаня українсько-руського університету у Львові.

На превеликий жаль не всі товариші змогли прибути на сегоднішне віче, – не змогли іменно взяти в нім участи товариші теольоги, а то з причини заборони зі сторони своєї духовної власти, що вважала і сим разом своїм обовязком кинути колоду під ноги нашим ідейним стремлінням, що вважала своїм обовязком спинити товаришів теольогів в сповненю свого сьвятого, народного обовязку. Та і семінарська клявзура не скувала душі живої та слова живого у тих, у котрих вони є, – товариші теольоги озвались до нас письменно і мимо ретроградних затій

своїх властей, заявили з одушевленем свою єдність з домаганем своїх сьвітських товаришів.

Нехай-же небувала досі однодушність та солідарність усіх українсько-руських академиків бодрить нас в тяжкій боротьбі! Будьмо переконані, що наш могутний голос піднесений сьогодні в ім'я правди і справедливости в так важній та пекучій справі не прогомонить безслідно, – а знайде щире і однодушне признание і одобрене у всего українсько-руського загалу та енергічне поперте у його заступників. А тоді і міродайні сфери не посьміють злегковажити наших справедливих жадань, за котрими постоїть увесь народ, – а числячись з грімким, енергічним та неустаючим голосом усеї українсько-руської суспільности та єї заступників, будуть мусіли вкінці дати нам те, що нам належить ся!

По промові тов. Р. Стефановича поручив голова секретареві товаришеви О. Шухевичеві відчитати резолюції і зарядив над кожною резолюцією поодиноким голосованем.

Резолюції прийнято одноголосно серед грімких оплесків.

Голова сконстатував, що резолюції ухвалено одноголосно і уділив в наглій справі голосу товаришеви В. Старосольському, котрий острими словами нап'ятував заряджене семинарських властей, зборонюоче питомцям брати участь в вічу і поставив резолюцію, котра звучить в дословнім текстї ось як:

Українсько-руська молодіж зібрана на вічу дня 13-ого липня 1899 р., у Львові висказує глибокий жаль тим сферам, що не дозволили товаришам богословам брати участі в нинішньому вічу.

І сю резолюцію прийняло віче серед грімких оплесків і окликів.

Відтак зарядив тов. голова відчитане меморіялу і дав в тій ціли голос товаришеви Л. Цегельському, студентови прав.

Дословний текст сього меморіялу ось який:

Високе ц. к. Міністерство!

Культурні змаганя, освітні потреби українсько-руського народу в Австрії зросли до того степеня,

що дотеперішні українсько-руські едукційні інституції цілковито не суть в силі їх заспокоїти. Поминувши людове шкільництво та середні школи, що в неодному згляді завдяки зарядови псевдо-утраквістичної, а для освітніх змагань українсько-руського народу неприхильної галицької ц. к. Ради шкільної краєвої, суть недостаточні, невдоволяючі фактичних потреб – українсько-руський нарід відчуває крім сього пекучий брак найвисшої, від всякого галицького утраквізму осторонь стоячої, наукової інституції, де б на рідній мові міг свобідно розвивати свої духові сили. Маємо тут на думці універзитет, якого задачі не можуть чейже сповнити ні народні, ні середні школи. Потребу українсько-руського універзитету відчуває весь нарід, вся українсько-руська інтелігенція, а в першій мірі українсько-руська універзитетська молодіж.

Факт, що Високе ц. к. правительство дотепер не подбало о заспокоєне сеї потреби, не дасть оправдати ся ніякими зглядамн – ні числом українсько-руської народности в краю, ні єї недостаточним культурним підготовленем, ні вкінци браком потрібних на ту ціль фондів.

По неприхильному нам в високій мірі урядовому обчисленю з 1890 р. жиє в одній масі в Галичині та Буковині 3,104.000 українсько-руського народу, а коли до сього дочислимо єще 500 000 угорських Русинів, то покаже ся дуже поважна цифра 3,604.000. Наколи отже зважимо, що девять міліонів Німців має аж 5, а звиш 3 міліоне Поляків 2 універзитети, то чейже півчетверта міліона Українців Русинів повинні мати бодай один універзитет.

Українсько-руському народови належить ся універзитет і задля його великих тягарів, які поносить для держави. Поминаємо великий контінгент

рекрутів, який дають Русини, а перейдемо до самих сум податкових. Зі суми 11 % мільона безпосередних податків, які платить Галичина (дати з 1897 р)., припадає на українсько-руський нарід певно звиш третина. Докладнійше можна обчислити посередні податки. Галичина заплатила їх в 1897 р. 55,710.000, а що Русини становлять 42,3% населеня Галичини, то на них припадає 24,565.000 отсього поголовного податку. Тому то нарід, що вносить річно в державні каси понад 30 мільонів, мусить мати запевнену від держави хоч можливість повного культурного розвитку.

Вкінци українсько-руський нарід мимо всіх невідрадних і ворожих обставин розвинув ся культурно так високо, що з одного боку є в стані власними науковими силами обсадити катедри, а з другого боку достатчити зовсім лицюючого університетській повазі числа слухачів. Досить вказати з одного боку на наукові праці професорів Українців-Русинів на польських, московських, чеських, німецьких та хорвацьких університетах та техніках, з другого боку на цінну наукову діяльність Товариства ім. Шевченка, щоб переконати ся про наукову силу Українців-Русинів. А вже що-до числа слухачів, то не заходить найменша обава. На самому тільки львівському університеті вписало ся на рік 1898/9 553 Українців-Русинів а число се перевищає о 176 всіх слухачів чернівецького університету, де на рік 1898/9 вписаних було тільки 377 слухачів. Тут належить еще запримітити, що досить поважне число академиків-Русинів записало ся на університети в Чернівцях, у Відни, Кракові, Грацу і т. д.

Що більше: число гімназияльних учеників українсько-руської народности що раз зростає. І так в десятиліттю від 1886-го до 1896-го з числа 1.896

зросло на 2.370, а з отворенем нової українсько-руської гімназії в Коломиї та Тернополи число се піднесло ся в 1898/9 р. понад 3.000. Таке число гімназияльних учеників є також повною запорукою, що осібний українсько-руський універзитет заповнить ся. А знати треба, що з трех тисячів українсько-руських гімназиястів понад 1.200 учить ся в українсько-руських гімназиях, а ті по приписам закону не обовязані учити ся по польськи. Вступивши однак на один з краєвих універзитетів змушені суть слухати польських викладів і виучувати ся лекції та здавати іспити на польській мові.

Стан такий і не педагогічний і для українсько-руських слухачів дуже некорисний.

Вправді цісарським розпорядженем з 4 липня 1871-го р. (рескр мін. віроісповідань і осьвіти з 11 липня 1871 ч. 523), коли знесено виклади на німецькій мові, постановлено, що й всякі ограничення, які дотепер стояли на перешкодї українсько-руським та польським викладам на правничому та філзофічному виділах львівського універзитету мають від тепер зовсім устати, а на катедри на тих виділах можуть бути покликані в будучности лиш особи вповні спосібні викладати на одній з краєвих мов. Однак, коли на папери зроблено львівський універзитет утраквістичний, то на ділі правительство сприяло «tacite» скорому спольонізованю універзитету, що відбувало ся поквапно між роком 1871-им а 1882-им а вже рескриптом ц. к міністерства осьвіти з 3.V.1882. р. ч. 5204 заявлено одверто, що професори львівського універзитету мають по правилу (*in der R e g e l*) викладати по польськи, крім випадків, де правительство уже інакше постановило, або на будуче інакше постановить. Так отже тим рескриптом надано львівському універзитетови майже виключно польський характер, а рівночасно спинено

українсько-руській мові вступ до найвисших шкіл і через те позбавлено українсько-руський нарід способу духового розвитку, бо чейже ті шість катедр з українсько-руською викладовою мовою, які тепер існують на львівському університеті, не можуть відповідати ні степеневі духового розвитку українсько-руського народу, ні вдоволити наукові та практичні вимоги українсько-руських слухачів.

Зваживши отже, що українсько-руський нарід займаючий чисельно так поважне місце між народами Австрії, поносячий так значні тягари державні і просвітно та культурно так високо розвинений – позбавлено способу розвивати свої духові сили на його рідній мові в найвисшій науковій інституції – уважають українсько-руські слухачі дотеперішній стан річий на львівському університеті кривдячим та обиджаючим українсько-руський нарід і тому домагають ся отсим креованя Високим ц. к. Правительством університету у Львові з українсько-руською викладовою мовою.

Українсько-руська академічна молодіж заявляє заразом, що лиш креоване цілого і повного університету, а не кількох нових катедр заспокоїть єї домагане і народно-культурні потреби Русинів в Галичині та Буковині.

У Львові 13 липня 1899.

*

*

*

По прочитаню меморіялу нарядив голова павзу на 10 хвиль. В тому часі підписували присутні меморіал. Меморіал підписаний **чотириста сорок і девять (449)** студентами висших шкіл та **пятьдесять сімома (57)** матуристами.

По павзі прочитано слідуючі привітні письма і телеграми, що наспіли на се віче зі всіх сторін Австрії, де живуть Українці-Русини.

ЛЬВІВ: З далеко більшою радістю прийняли ми вість про скликане віча, на котрім має поставитись жаданє заснованя українсько-руського університету, як котра небудь иньша українсько-руська гімназияльна молодіж, а то з тої причини, що ми образуємось на українсько-руській мові в середній школі відчуваємо потребу образуватись на тій мові і на університеті далеко більше, як другі. Тому засилаємо Вам, старші Товариші щирий привіт і слова вдячности за Ваш труд на сім вічу. Рівночасно бажаємо вічови найліпшого успіху і найскорішого здійсненя тих жадань, які поставите на вічу. Ми пересвідчені, що ті жаданя мусять здійснити ся, що так вороги наші як і домашні перевертні мусять покорити ся перед такою силою, якою є український нарід.

Нехай-же се віче буде одним доказом більше, що український нарід живе, що ніяка сила не може спинити його на дорозі поступу. Нехай ухвали сего віча стануть тим голосом, що лякатиме усіх ворогів нашого національного розвою. – Українсько-руська молодіж академічної гімназії.

БІБРКА: Бажаємо як найкрасших успіхів нарадам академічного віча. Дасть Бог, правда поборе і наші сини почують врешті слово науки у своїй мові на злість ворогам Руси. – Іван Костирка, Михайло Закаляк, Александер Вітковицький купець в Бібрці, Михайло Костирка, Ілля Залого, Василь Коцюмбас, Іван Коцюмбас дяк в Бібрці, Василь Ничка, Іван Комушина, Андрух Охримович, Олекса Карабин, Іван Чемеринський секретар громадський, Теодор Лукасевич, Михайло Черкас, Іван Фрасуляк, Йосиф Юшкевич, Антін Козакевич, Стах Рудий, Михайло Ничка, Ілько Бобечко, Яцко Лучкевич, Стефан Костирка, Іван Галушка, Теодор Гусар, Іван Закаляк, Стах Алофавич, Іван Комар, Йосиф Корошевський – міщани бобрецькі.

БІБРКА: Молодим борцям за культурний розвій свого народу слава! – Філія «Просьвіти» в Бібрці. О. Евген Дзерович, Вітковицький.

БІБРКА: Слава Вам руські академики, що в імя правди і справедливости домагаєте ся руського університету, котрого наш триміліоновий нарід доси не має завдяки нашим відвічним гнобителям. Боріте ся поборете! Русини з Вами. – Руська Рада бобрецька. І. Штогрин, Евг. Дзерович.

БІБРКА: Честь Вам молодці, що вмієте постояти за наше не задавнене і справедливе право до руського університету. За божою ласкою, підперті в своїх стремліннях цілим народом побідимо певно всіх ворогів нашого культурного розвою. – Сьвященики бобрецького деканату – І. Штогрин. Е. Дзерович.

ВОЙНИЛІВ: Солідарні з Вашими патріотично-культурними змаганнями прилучаємо ся до ухвалених резолюцій. – За міщан войнилівських: Юрко Гаджоровський, Ігнатий Борачик, Никола Дурбак.

КАМІНКА СТРУМИЛОВА: Шлемо Вам сердечне поздоровленє. Жаданє Ваше оправдане. Ми лучимо ся з Вами – бо Русь австрійська мусить мати руський університет. Домагайтесь бодро, за Вами відкликнуть ся мільони руського народу позбавленого найвисшої сьвятині науки. – З філії «Просьвіти». Цегельський голова.

ПРАГА: Я не потребую впевняти шановний Комітет академічної молодіжи, що справа оснований університету з руською мовою викладовою мене дуже інтересує. Я радію серцем що молодіж руська добре зрозуміла, яку велику вагу має руський університет для нашої народности. Поки не буде в нас свого університету, а наша мова не буде переведена по всіх загонах науки, поти ми не нація.

Gutta cavat lapidem, тож і шановний Комітет колись дождеться того, чого бажає, чого і всі Русини бажати мусять. – Др. Іван Пулюй професор політехніки.

РОМАНІВ: Нехай Ваш вічевий голос скріпить та наша заява що також під сільською стріхою є ясна свідомість неоспоримих, (хоть насильно прикорочених) прав для культурного розвитку нашого народу і горяче бажане діждатись як найскорше свого руського університету. – Читальня «Просьвіти».

ТЕЙСАРИВ: На Вашім вічу, Вашими устами говорить і прав своїх шукає голос, що йде з душі всего українсько-руського народу. Помагай Біг в щасливу хвилину начинати діло і скоренько повитати відкритє українсько-руського університету. – Від читальні «Просьвіти» О. Ілярій Валявський голова.

ТУРКА: Сьвітлий Зборе! Духом єсмо з Вами – молодими козаками! Боріте ся здорово! За нами Бог і правда! Руський університет потрібний нам так, як рибі вода. З ухвалами віча годимо ся вповні. – Максим Крушельницький учитель народний, Пантелеймон Пюрко канцеліст судовий, Василь Мацюрак сьвященик в Свиднику.

ТОРКИ: З дорогої душі жичу Вам, щоб високу ціль Вашу осягли Ви на добро і славу Руси-України. Відозвати ся в сій справі було довгом давних моїх мрій, в котрих усе Україну бачив я убрану в усі знадоби культури. Тепер від серця пересилаю молодим борцям за найвисшу рідну наукову інституцію слова щирого привіту і заохоти. Боріть ся і неуставайте. – Стефан Новаковський посол сеймовий.

б) Телеграми.

БЕЛЗ. Розсівати сьвітло науки рідним живим словом, се більш як слушне домаганє кожного народу. Тож честь Тобі цвїте Руси, що зводиш прапор за здоптані права рідного слова – Кирило Сілецький, Теодор Карпак, Мартин Миколайчук, Михайло Пиріжок, Василь Лициняк, Осип Пелехович, Володимир Гойдиш, сьвященики; нотар Савчинський, Др. Лаврівський; правники: Ліськевич, Малюца; матурист Карпак; урядники: Лонкевич, Черевко і патріотичне белзьке міщанство.

БЕРЕЖАНИ: Солідаризуємо ся і ждемо руського університету. – Жіноча Школа.

БЕРЕЖАНИ: Українсько-руська бережанська молодіж гімназияльна прикладаючи велику вагу до заснованя власного університету пересилає Вам слова заохоти і жєлає скорого успіху.

БЕРЕЖАНИ: Честь і слава добрим синам України-Руси, що розуміють за своє упімнутись. – Петро Дуткевич, Олена Бачинська,

Зиновія Дуткевичівна, Марія Дуткевичівна, Сінгалевич, Саяк, Марія Ройовська, Галя Кордубівна, Дуткевичева, Ольга Кордубівна, Ольга Бачинська, К. Лисинецька, Олександра Ленкова, Е. Лепківна, о. Микола Садовський, Ремеза, Чубатий, Чайковська, Антін Василевич, Г. Володимир Брилинський.

БЕРЕЖАНИ: Всі симпатії моральні і материяльну поміч подасть ціла Україна-Русь подвижникам справи розпочатої Вами. – Др. Чайковський, Крачевський, Шкирпан, Соневицький, Богдан Лепкий, Михайло і Емілія Тарасевичі, Іван Білик, Сильвестер Лепкий, Николай Бачинський, Шущинський, Льонгін Глібовицький.

БІБРКА: Витаючи щиро ціль нинішного віча, желаємо найскорійшого здійснення початого діла. Читальня «Просьвіти» в Підгородищу.

БОЛЕХІВ: Перед ким будучність, перед тим борба. Боріть ся молоді братя і майте надію побіди. – Болехівські Русини.

БУДЗАНІВ: Сьвідомість, що боремо ся за права нам належні, най крипіть наші сили до борби і додає надії, що побіда буде наша; тільки витревало до мети. – Будзанівські-Русини.

БУСЬК: Учасникам віча щирий привіт. Духом з Вами! – Віктор Єзерський, парох Гумніск.

БУЧАЧ: Першим ратникам великої гадки вибореня руського університету, молодим руським орлам честь і поклін. – Від бучацьких Русинів.

БУЧАЧ: Китицю з цвѣтів радости і подяки пересилають всій руській молодіжи. – Руські Поділянки.

БУЧАЧ: Киньте сьміло визов ложи і насильству. За нами правда і терпіння. З вами вся Русь-Україна. – Кость Телішевський.

БУЧАЧ: Гордим оком глядять днесь ненька-Русь на своїх синів, на Вас руські молодці. Честь Вам, що перші подимаєте стяг за велику ідею. Олесницький – Переволока.

ВАШКІВЦІ н. Ч. (Буковина): Великого успіху желає Вам в загаданім ділі громада вашковецьких Русинів. – Др. Петрівський.

ВІДЕНЬ : Слава руській молодіжи, що побиває ся за правду і свободу рідного слова. – Руські робітники.

ВІДЕНЬ: Свобода науки на ріднім слові для України ingredient-и – се одна з наших важних цілій. – Радикальна організація.

ВІДЕНЬ: Зібраних до почину високо-культурного діла витаємо окликом: слава! – Оставші Січовики.

ВІДЕНЬ: Eueren edlen Bestrebungen herzlich zugethan. – Marie Bartsch.

ВІДЕНЬ: Честь молодіжи, що вміє постояти за свої права. Нехай голос її лунає на цілу Україну-Русь і заохочує до дальшої борби. – Др. Бережницький, Др. Миколаєвич, Др. Кордуба.

ВІДЕНЬ: Не збруєю, не силою огню, зеліза та війни, а правдою, працію і наукою борім ся. – Литвинович.

ВІДЕНЬ: Горою серця! Скажім сьвітови, що ми народ сьвідомий ціли. – Богайчук, Гаргочевський.

ВІДЕНЬ: Дух віщого Кобзаря зі сповняючими його сьвяту заповідь: Боріте ся – поборете! – Баюк.

ВИЖНИЦЯ (Буковина): Стократне «славно!» і успіху борцям за рідне слово. – Вижницькі Русини над Черемошем.

ВОРОХТА: Щасть Боже Вашому вічу. Любов науки, правди і вітчизни нехай веде Вас все в службі своему народови. – Др. Ярослав Кулачковський, учасник першого академічного віча.

ГАЛИЧ: Боріть ся руські соколята! Щоб своє сьвітло мала рідна наша хата, щоб в кожніський кут лучі його впали та тьми давлячі у безвісти прогнали. – Віра Лебедова.

ГАЛИЧ: Молодим борцям за народні права шлемо свій дружний привіт і лучимо ся духом з Вами. – Олена і Константин Малецькі, Віктор і Йосифа Слоневські, Телиховський.

ГЛІБОКА (Буковина): Боріте ся – поборете, Вам Бог помагає. – Матейків, Уруцький, Мосевич, Тронгуш, Буска, Евстафієвич, Оляриуц.

ГОРОДЕНКА: Безконечно радуємо ся сьмілим зривом дорогої нам молодіжи академічної за висшу науку і народну просьвіту. Дай Бог стійкості і сили, бо правда за нами. – Др. Окуневський, Кобринський, Шухевич, Козловський, Дригинич, Костик, Лавришко, Лев Козанкевич, Максим Козанкевич, Михайлюк.

ДРОГОБИЧ: Злучені в одну громаду, солідаризуємо ся однодушно з рішеннями віча і шлемо патріотичній молодіжи наш привіт, желяючи успіху в повзятих намірах. Щасть Боже! – Товариство руських ремісників «Зоря».

ДРОГОБИЧ: Памятаймо, що в своїй хаті своя правда. Жадаймо руського університету, яко одной з найконечніших культурних потреб. – Члени дрогобицьких руських Читалень.

ДРОГОБИЧ: Постійте бодро за волю Руси-України. – Передміщани Дрогобича.

ДРОГОБИЧ: Боріте ся – поборете. Ми духом з Вами. – Руська учаща ся молодіж.

ДРОГОБИЧ: Уважаючи жаданє руського університету зовсім справедливим, желяємо як найскоршого сповнення нинішних ухвал. Кузик, Кушнір, Кульчицький, Кіндрат, Прислопський, Елеонора Петрушевич.

ЗАГРЕБ (Хорватия): Боротьба о право мусить з часом скінчати ся побідою. Др. Зобків.

ЗАЛІЩИКИ: Скелю лупайте гранітну, тверду і камінь складайте у купу високу, на приют науки, – сьвятиню кріпку. – Др. Соловський, Левицький, Рудницький, Жуковська, Дубівна, Весоловська, Вітковицька, о. Княгиницький, Глинський, Пітулей, Княгиницький, Мартинюк, Билиця, Др. Дольницький, о. Ліщинський, Лукавецький.

ЗОЛОЧІВ: Слава молодим борцям за народні права. – Молодіж гімназияльна.

ЗОЛОЧІВ: Прилучаємо ся до требованія руського університета у Львові. – Льонгін Рожанковський с родиною.

ЗОЛОЧІВ: Вічевикам: З Тобою, чесна молодіже, я usque ad mortem. Др. Евин.

КАЛУШ: Борімо ся – поборемо; та свій університет одержати мусимо. – Др. Кос, Др. Куровець, Гарасимів, Коритовський.

КІЦМАНЬ (Буковина): Ми солідаризуємо ся з Вами в домаганю утвореня українсько-руського університету. – Русини.

КІЦМАНЬ (Буковина): Честь Вам, що подались гадку для утвореня українсько-руського університету у Львові, яко огнища руської науки в австрійській Русі. – Виділ філії руської школи.

КІЦМАНЬ: Руське жіноцтво в Австрії бажає як найвисшої просьвіти, тому-ж і воно повитало би утворене українсько-руського університету у Львові з найбільшим одушевленем. – Учительки женської школи.

КОЛОМИЯ: Честь Вам за те, що добиваетесь належних, подоптаних прав. – «Народна Воля» і «Народні Спілки».

КОЛОМИЯ: Коломийські Русини бажаючи, щоби Ваше просьвітно-патриотичне діло стало епохальним в історії культурного розвитку нашого народу засилають Вашим нарадам: «Щасть Боже!» і попирають вічеві рішення. – Товариства: «Родина», «Боян», «Жіночий Кружок», «Народний Дім», філія «Просьвіти», «Шкільна Поміч».

КОЛОМИЯ: За належні, но загарбані права борім ся до загину. За нами правда, той побіда наша. – Молодіж руської гімназії в Коломиї.

КРАКІВ: Честь Вам що маніфестуєте слухні жаданя цілого українсько-руського народу! Не спічнім, поки не будуть узгляднені наші слухні жаданя. – Краківські Русини.

ЛУЖАНИ: Щасть Боже до Вашого нинішного подвигу. – Єрофтей Федорович.

МАРИЯМПОЛЬ: Щасть Боже в нарадах! Ми духом і серцем з Вами. – Мармямпільські Русини.

МИКУЛИНЦІ: Домагайтесь! Наколи і на Ваші домаганя будуть глухі, тоді ми зажадаємо. – Селяни з Микулинщини.

НОВИЙ САНЧ: Сердечний привіт соколам за народний подвиг. – Новосандецька громада.

ПЕРЕМИШЛЬ: Радісно витаємо і підпираємо акцію патриотичної руської молодіжи, піднесену до заснованя окремого руського університету у Львові. Щасть Боже нарадам. – Перемиські Русини і Русинки.

ПЕРЕМИШЛЬ: Ми, українсько-руська молодіж гімназияльна в Перемишли прилучаємо свій голос до голосу старших братів-академиків Русинів, домагаємось разом з ними та з цілим українсько-руським народом заснованя українсько-руського університету у Львові.

ПЕРЕМИШЛЬ: Редакция «Прапора», органу руського духовенства, уважає основане руського університету в столиці галицької землі за культурну конечність і тому щиро витає і підпирає акцію патриотичної руської молодіжи. – Редакция «Прапора».

ПЕРЕМИШЛЬ: Основане у Львові руського університету є для розвитку конечністю і тому іменем руських хліботворів прилучасмось з одушевленем до піднятої акції патриотичної руської молодіжи. – Редакція «Господаря».

ПЕЧЕНІЖИН: Щире «Щасть Боже!» і «Боже помагай!» шле Теофіль Шухевич, Ормезовський.

ПЕЧЕНІЖИН: Щире «Щасть Боже!» і «Боже помагай!» шле Іван Ясеницький.

ПРАГА (Чехи): Щиро бажаю утворення університету з рідною мовою викладовою, котрий би став осередком нашої культури. – др. Горбачевський.

ПШИБРАМ (Чехи): Нині вчім ся побіджати, завтра певно побідимо. Щасть Боже! – «Ватра».

РАВА-РУСЬКА: Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає. Духом з Вами. – Равські Русини.

РОГАТИН: Боріть ся молоді і ми з Вами стаємо до борби за долю народу. – Руське жіноцтво з Рогатинщини: Могильницька, Яворська, Розлуцька, Боднарова, Залужна, Кудрикова в імени других.

РОГАТИН: Разом з Вами і ми домагаємо ся руських висших шкіл. Сьвітла кличемо, бо ще дуже темно на нашій землі. – Читальня в Рогатині.

РОГАТИН: Однодушно підпирає і трудящій ся молодіжи в боротьбі о культуру народу шле привіт. – Рогатинська філія «Просьвіти».

РОГАТИН: Честь Вам, що приступили до осущеня заповіту: «В своїй хаті – своя правда». Се, що домагаємо ся, нам належить ся по закону газдів на своїй землі. Не витягаємо жебрачої руки, бо ми не раби-підніжки, але боремо ся, будемо бороти ся о свої права. – Русини з Рогатинщини: Городецький, Яновський, Розлуцький, Пеленський, Созанський, Залужний, Рудницький, Бачинський, Ковальський, Петрицький, Н. Лубінецький, Кудрик, Огоновський, Др. Могильницький, Винницький.

РОГАТИН: Закладайте велику школу; «Помагай Бог!» та може колись хоть наші діти будуть могли вчитись по своєму на своїй землиці. – Хлопи з Рогатинщини : Федь Гладун, Федь Сверида, Гнат Гриняк, Іван Гілея.

РЯШІВ: Национальний універзитет, се справа культурна цілого народу, се державна справа монархії, се міст до справедливої згоди в краю. Благослови Господи починови патриотичної молодіжи, щоби той-же попертий елементарним домаганем цілого народу став ся фактом доконаним. – Негребецький з Заліся.

САМБІР: Слава Вам за почин. Щасть Боже в ділі. – Народні Товариства в Самборі.

САМБІР: Українсько-руська молодіж самбірської семинарії шле подяку за стараня коло українсько-руського університету.

САРАЄВО (Боснія): Найвисші науки в матерній мові – се знамя духової зрілости народу. Сим знаменем побідимо. – Сараєвські Русини.

СКОЛЄ: Читальня «Просьвіти» в Сколім – селі шле академічній молодіжи сердечний привіт і слова заохоти. Щасть Боже зачатому ділу. – Заяць заступник голови; Кохановський секретар.

СКОЛЄ: Солідаризуємо ся вповні з рішеннями віча. – Кохановський, Корчинський: нотарияльні кандидати.

СОКАЛЬ: Домяганя скликаного Вами академічного віча суть виразом слухних домагань і прав цілого руського народу. Честь молодіжи, що стоїть за права народні! Борімо ся а виборемо. – Юліян Сельський, Кость Миронович, Володимир Козакевич, Др. Евген Петрушевич, Др. Мирон Яюс, о. Орест Чехович.

СОЛОТВИНА: Гірка то наша доля, коли так боротись мусимо о своє огнище просьвіти на рідній землі у столиці Льва, та проти прав божих і людських стрічаємо гнет, ярмо на кожному полі. Знімайте-ж бодро, молоді соколи прапор до борби справедливої; вся Русь за Вами. – Михайло Галіковський – Пороги; Володимир Левицький – Прислоп; Нестор Руденський – Яблінка; Теофіль Білінський – Раковець, Никола Руденський – Богровка.

СТАНИСЛАВІВ: Щастя Боже доброму ділу. – Станиславівські Русини.

СТАНИСЛАВІВ: Честь Вам, молоді борці за права народні. Слава соколам руським, що зібрани ся сьогодні на віче в справі утвореня українсько-руського університету. Ми солідаризуємо ся з Вашими ухвалами. Маючи таку молодіж, сьміло вносимо оклик : «Не вмерла Україна». – Станиславівські українсько-руські товариства.

СТАНИСЛАВІВ: Вашому справедливому домаганю бажаємо найкрасшого успіху. – Станиславівські русько-народні товариства.

СТАНИСЛАВІВ: Честь Вам, що стараєтесь українській мові здобути давно їй приналежні права. Ми духом з Вами. – Українсько-руська молодіж станиславівської гімназії.

СТАНИСЛАВІВ: Желаємо як найліпшого успіху. Ми духом з Вами. – Українська молодіж школи реальної в Станиславові.

СТОРОЖИНЕЦЬ (Буковина): Під одну хоругов стаємо разом з Вами за нарід наш руський в борбі з ворогами. Тож сьміло на перед. Щасть Боже! – Філія руської школи в Станівцях; Данчук, Веонич, Кушнірюк.

СТРИЙ: Признаючи руський університет одним з перших наших народних постулятів, лучимо ся з Вашими рішеннями і надіємо ся, що вся руська суспільність однодушно стане за Вами і осущить вскорі се неоспориме наше право. – Стрийські Русини.

СТРИЙ: Щиро сердечне: «Щасть Боже!» засилає українсько-руська гімназияльна молодіж в Стрию.

СТРИЙ: Зібране в Стрию духовенство стрийського деканату лучить ся з Вашими рішеннями. – Шанковський.

ТЕРЕБОВЛЯ: Бодріть ся в борбі за справедливі права народу.– Русини Теробовельські.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за народні права стоїмо під одним з Вами стягом національної волі і свободи. – Тернопільські матуристи.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за народні права бодрітесь. Ми духом з Вами. – Тернопільські Русини-гімназисти.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за права і інтереси народні знайдете вавсігди но своїй стороні українсько-руське жіноцтво. Домаганя Ваші щодо заснованя найвисшої українсько-руської школи будемо завсігди сильно попірати. Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає, За Вас сила, за Вас воля і правда сьвятая. – Гурток українсько-руських дівчат в Тернополи.

ТЕРНОПІЛЬ: В борбі за наші народні права ми з Вами. – Загайкевич, Голубович.

ЧЕРНІВЦІ (Буковина): Щасть Вам Боже ! – «Народний Дім»: Ясеницький.

ЧЕРНІВЦІ: Слава Вам, що борете ся за сьвяті права України-Руси. – «Руська Бесіда».

ЧЕРНІВЦІ: Щире «помагайбіг» шле від товариства «Руська Школа» – Омелян Попович.

ЧЕРНІВЦІ: Щасть Боже при праці для добра і слави України-Руси. – Міщанська Читальня.

ЧЕРНІВЦІ: Українсько-руська молодіж висшої черновецької гімназії засилає сердечний привіт з нагоди так важної хвилі.

ЧЕРНІВЦІ: Молодій Руси сердечне «вперед». – Евгенія Ярошинська.

ЧЕРНІВЦІ: Молодій відважній Руси. – Ольга Кобилянська, Франц Ржегорж.

ЧЕРНІВЦІ: Боріте ся, поборете. – Танас Руснак, Левко Бачинський, Денис Лукиянович.

ЧЕРНІВЦІ: Желаю хорошого успіху. Посол Єрофтей Пігуляк.

ЧЕРНІВЦІ: Щасть Боже молодим борцям за права руського народу до висшого культурного розвитку. – Професори: Сергій Штойнаровський, Корнило Козак, Атаназ Левинський.

ЧЕРНІВЦІ: Працюйте, а певно засьвітить і в наше віконце правда і сонце. – Професор Кобилянський.

ЧЕРНІВЦІ: Боріте ся, поборете, Вам Бог помагає. – Професор Клим.

ЧЕРНІВЦІ: Дай Господи побіди в борбі за наші сьвяті права. – Професор Тірон.

ЧЕРНІВЦІ: Боріть ся, жадайте; на Русь-неньку не забувайте! – Професор Ісопенко.

ЧЕРНІВЦІ: Домагайте ся а дістанете. Най живе українсько-руський універзитет. – Др Галіп авскультант; Федорович концепіст; Костецький нотарияльний кандидат; Єх.

ЧЕРНІВЦІ: І оживе добра слава України і сьвіт ясний невечірний тихо просіє. – Власюк.

ЧОРТКІВ: Славному вічу, що зібралось під окликом найвисших культурних інтересів українського народу кличемо: «Щасть Боже» Вашій думці і змаганям! То вираз пересьвідчення цілої осьвіченої нашої громади. – Чортківські Русини.

ЯСЕНІВ ГІРНИЙ: Попираючи Вашу житненну гадку кличемо: «Поможи Боже перепровадити єї як найскорше в дійсність». – Волянський, Гарматій.

ЯВОРІВ: Борцям за народні права, сьвітло і поступ «Щасть Боже!» – Яворівські Русини.

ЯВОРІВ: Тільки всі кріпко і грімко стукнім в запору, скарби наші віддатуть нам, а реально пошануєсь мову, бо в своїй хатї своя правда і сила і воля. – Читальня в Яворові.

По прочитаню привітних письм та телеграм, забрав голос голова віча товариш Косевич і промовив в слідуочий спосіб:

Товариші!

Порядок денний вичерпаний і мені приходить ся замкнути нинішні наші наради. Мушу найперш іменем комітету подякувати Товаришам за так супокійні і поважні, хоть так горячі і річеві наради, мушу за се подякувати тим більше, що справа, над котрою ми радили так дражлива і так болючо діймаюча для серця кожного з Товаришів.

Бо болюча се справа і обурююча до живого, що хоть великанське число Українців-Русинів слухає університетських викладів нам сьміли доси університету не оснувати, а коли підношено потреби наші на сьому полі то кидано нам недогризки панські в формі утраквізму, коли домагано ся переведеня сього утраквізму, тогди давано нам мов льокаям або кельнерам «trinkgeld-и» в виді катедр на польському університеті і жадано за се підлих услуг на некористь нашої нації.

Та ся обставина, що нині зібрало ся тут так поважне число студентів університету, є доказом, що ся аномалія, се кривдяче і до живого обурююче помітуване потребами українсько-руського народу запалило сьвятий огонь обуреня в серцях усьої тої українсько-руської молодіжи, усьої молодіжи, у якої лиш підлота ренегатства не спараліжувала вражливости на доптане прав цілої нації, на поневіране єї народньої гідности, та на відібране всій молодіжи такого елементарного права кождої людини, як право учити ся на своїй рідній мові.

А отся безліч привітних писъм і телеграмів, се явний доказ, що в хвилі коли ми тут радимо і ухвалюємо резолюції присутна тут духом вся українсько-руська суспільність без ріжниць кляс і станів, є рівночасно і доказом, що піднесена нами справа не фантом і безмислиця, не плід молодечої фантазії, але одна з насущних потреб цілої нації, одно з конечних огнив в ланцуху культурних потреб і як з одної сторони конечне заокруглене всіх дотеперішних здобутків, так з другої сторони конечна підойма дальшого культурного розвою.

І коли справа піднесена молодіжию знайде широкий відгомін в цілому краю, коли вся суспільність одним могучим голосом великана буде домагати ся сповнення жадань молодіжи, тогди доля сьої справи порішена.

Над таким домаганем не переходить ся до порядку дневного безкарно, такого домаганя не кидає ся без мотивів до коша, бо стало оно на дневньому порядку не як утопія але як ясно сформулований постулат на котрий мусимо дістати ясну і умотивовану відповідь.

Не посягаємо ми на нічие і нікому не завидуємо його здобутків на культурному полі, тим менше завидуємо Полякам їх двох універзитетів, жадаємо лиш, щоби нам дали, що нам належить ся і чого ми конечно потребуємо. І домагане наше сповнити мусять, бо як вже раз показала молодіж, що не дасть собі накинути на професора універзитету чоловіка котрого іменоване було кривдою для наших національних інтересів, так потрафить твердо постояти за здійсненем сього далеко важнішого постуляту.

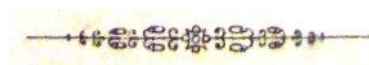
І ми певні, що наше жадане знайде прихильне приняте не лишень серед нашої суспільности. Ми сьвято пересьвідчені, що прийме його як найприхильнійше польська праса, бо інакше представила би ся она крайно шовіністичною; ми певні, що жадане основаня нового осередка осьвіти радо повитає міністерство бо інакше показало би ся не опікуном але ворогом і культури і науки. З серцем переповненим сьою надією замикаю нинішні наші наради.

*

*

*

На закінчене відсьпівали зібрані з одушевленем народний гимн «Ще не вмерла Україна» і о $\frac{3}{4}$ 7 опустили салю нарад.

По вічу о 9-тій годині вечером відбув ся великий комерс в реставраційній авли поєзуїцького городу.

Між иньшими справами, які на комерсі обговорювано є дві незвичайної ваги; се справа організації українсько-руської молодіжи усіх висших шкіл, піднесена товаришами Січовиками і справа основаня українського-руського людowego університету, що виринула з поміж товаришів Громадян.

Справи ті були опісля предметом дальших довірочних нарад молодіжи, що відбули ся слідуячого дня т. є. 14 липня с. р.

Вічевикі роз'їхали ся – піднесені духом, сьвідомі сили і солідарности українсько-руської молодіжи, запізнавши ся із своїми товаришами з усіх висших австрійських шкіл, навязавши з ними тіснійші зносини, затіснивши свої звязи.

На комітеті лишив ся тепер обовязок довести вічеве діло до кінця. Мемориял, по переводі його на німецьку мову та заосмотрений 449-ма підписами вислано до ц. к. міністерства осьвіти і віроісповідань у Відні. Рівно ж постановлено видати отсю

пам'яткову книжку про віче та віднести ся з покликом до усього українсько-руської суспільности о моральну підпору в ділі.

*

*

*

Студентське віче випало славно. Українсько-руська мододіж виявила високе почуте горожанського обовязку, сильну і повну національву свідомість, незвичайну карність і солідарність, та глибоке зрозумінє так важної і серйозної справи, яка була предметом обрад студентського віча.

Молодіж заманіфестувала свої погляди на справу та виявила свої бажаня ясно і твердо. Справа українсько-руського університету стала справою актуальною – пекучою потребою дня.

Однак молодіж свідома сього, що ще не все зроблено. Вона знає, що студентське віче було що йно першим більшим кроком, першим твердим ступінем до здобутя належного нам права.

Молодіж приготована на се, що треба ще буде не одного напруженя з єї боку, та з боку усього українсько-руського загалу, щоби задосить-учинити культурним потребам народу. Молодіж готова не устати, не спочити, вона не зложить рук, аж не сповнять ся єї і усього народу бажаня – єї голос затихне аж на порозі українсько-руської святині науки.

Переконана, що Українці Русини досіль не стануть європейським народом, досіль не займуть належного їм місця в сімї європейських суспільностів і досіль українсько-руська справа не стане на широкому європейському поприщі – доки українсько-руська наука не дожене і не зрівняєть

ся із європейською наукою – молодіж вважає справу українсько-руського університету живою справою українсько-руської нації.

Чим скорше стане українсько-руський університет – тим боршим кроком піде справа нашого національного воскресіння вперед.

Тому то вважає молодіж обов'язком усього суспільности, усього загалу, усього народу – поперти її змаганя і постуляти кріпко та твердо.

«Українсько-руські студенти всіх австрійських висших шкіл, зібрані на вічу дня 13 го липня 1899 р. у Львові – з огляду на те, що університет тільки з рідною мовою викладовою запевнить українсько-руській науці, а затим і українсько-руському народови повний розвій; з огляду на превелику вагу сеї справи, – звертають ся до усеї українсько-руської суспільности і до всіх її репрезентантів з зазивом, щоби їх жаданя як найенергічнійше підперли і на кожному кроці горячо піддержували. Так звучить третя із резолюцій ухвалених на памятному вічу дня 13 липня с. р.

Так! тільки спільні змаганя усього народу, тільки елементарний напір всіх верстов українсько-руської суспільности, тільки однодушне поперте змагань молодіжи через її батьків – зможуть перемінити наші бажаня в тіло і кров!

Українсько-руська молодіж числить на своїх батьків! Вона звертаєть ся до них о поміч, вона кличе у них підпори у своєму так славно і серйозно зачатому ділі.

Нехай спільний голос народу, усіх свідомих Українців-Русинів загремить по всій Україні, нехай уся суспільність однодушно і односердно ударить в «заперті двері» а вони відчинить ся під напором тисячів.

Справа університету се справа культурна. Ту не може бути двох думок, тут нема партійних поглядів та політичних зглядів. Всяке зволіканє є непростимим гріхом, всяка невіра та ухиленє злочином перед народною справою, перед другою Україною.

То-ж підійми голос український народе! Відозвись на кличі своїх синів!
Загреми від верхів Черногори до Буга низин, від ярів Поділя аж до Сяну хвиль.

Сини ждуть від своїх батьків слова!

